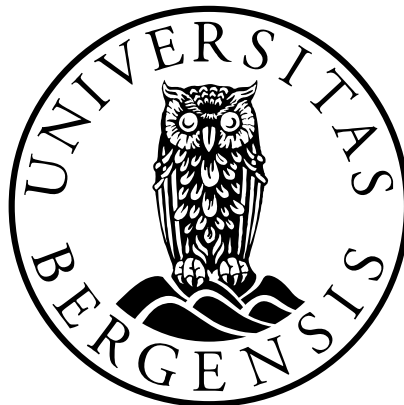

Idømmelse av samfunnsstraff ved kroppsskade

*En analyse av de hensyn som vektlegges i
straffutmålingen – aktualisert ved HR-2019-
1780-A*

Kandidatnummer: 70

Antall ord: 13 078

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.12.2020

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	4
1.1 Tema og problemstilling	4
1.2 Aktualitet	4
1.3 Avgrensninger og fremstillingen videre	6
2 Noen grunnleggende strafferettslige utgangspunkter	8
2.1 De absolutte og relative strafferettsteoriene	8
2.2 Straffens virkninger	9
2.2.1 Allmennpreventiv virkning	9
2.2.2 Individualpreventiv virkning	11
2.3 Straffutmåling	12
3 Samfunnsstraff som straffereaksjon	14
3.1 Historikk	14
3.2 Anvendelsesområde og formål	15
3.3 Vilkår for bruk av samfunnsstraff	16
3.3.1 Bokstav a	17
3.3.2 Bokstav b	17
3.3.3 Bokstav c	19
4 Idømmelse av samfunnsstraff i kroppsskadesaker	20
4.1 Utgangspunktet for kroppsskade	20
4.2 Rehabiliteringssituasjon	21
4.3 Omsorgssituasjon og provokasjon	24
4.4 Lav alder	27
4.5 Oppsummering	28
5 Ny rettspraksis sin påvirkning av anvendelsesområdet	30
5.1 Saksforholdet	30
5.1.1 Betydningen av en skjør livssituasjon	31
5.1.2 Betydningen av nedre sjikt av kroppsskade og fornærmedes eget forhold	32
5.1.3 Betydningen av større vektlegging av individualpreventive hensyn utover rehabiliteringssituasjonen	34
5.2 Oppfølging i underrettspraksis	36
5.2.1 Aktuelle saker	37
6 Dagens bruk av samfunnsstraff	42
6.1 Oppsummering av funn	42
6.2 Problematikken rundt stabilitet	44
Kildeliste	47

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Denne masteroppgaven skal se nærmere på hvilke hensyn domstolene vektlegger i straffutmålingen der tiltalen gjelder kroppsskade.¹ Nærmere bestemt vil masteroppgaven fokusere på hvorvidt omfanget av hensyn som vektlegges er utvidet som følge av ny rettspraksis fra Høyesterett, særlig HR-2019-1780-A.

Jeg vil analysere hvilke hensyn og situasjoner som har vært utslagsgivende for reaksjonsvalget i tidligere rettspraksis, og hvorfor domstolene har landet på samfunnsstraff fremfor ubetinget fengselsstraff. Dette må særlig ses i lys av at det ubestridte utgangspunktet for kroppsskade er ubetinget fengsel.² Jeg vil videre se hen til nyere rettspraksis, for å identifisere hvilken betydning HR-2019-1780-A har fått for anvendelsesområdet for samfunnsstraffen og om området etter dommen kan sies å være utvidet.

1.2 Aktualitet

Da samfunnsstraff ble innført som hovedstraff i 2002, gikk bruken av straffereaksjonen betydelig opp i forhold til hvordan den tidligere straffereaksjonen samfunnstjeneste ble brukt.³ Samfunnsstraff er en straffereaksjon som gjennomføres i frihet, og går ut på at lovovertrederen må gjennomføre et visst antall timer med samfunnsnyttig arbeid eller andre kriminalitetsforebyggende tiltak.⁴ I 2004 ble 2 200 dømt til samfunnsstraff, og samfunnsstraff ble i årene etter innføringen benyttet i stor utstrekning av domstolene.⁵

Etter 2009 har imidlertid tallet på antall samfunnsstraffer gått nedover, uten at det har vært noe drastisk nedgang fra år til år. I 2009 ble det idømt 2 912 samfunnsstraffer,⁶ i motsetning til 2019 hvor det bare ble idømt 1 882 samfunnsstraffer.⁷ Med et stadig økende fokus på de skadevirkningene fengsel medfører for den innsatte, er det interessant å undersøke nærmere

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff § 273

² Se eksempelvis Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8 og Rt. 2006 s. 382 avsnitt 10

³ SSB (2005) Graf om «Dommer etter type reaksjon. 1997-2004. Prosent.». Dette var også hensikten, jf. Rt. 2002 s. 1403, på s. 1407-1408

⁴ Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 627, se også straffeloven § 49 første ledd bokstav a og § 50 bokstav a

⁵ SSB (2005) Graf om «Dommer etter type reaksjon. 1997-2004. Prosent.»

⁶ Kristoffersen, Spangen Iversen (2018) s. 156-157 – Tabell 1.

⁷ SSB (2020)

hvorfor man likevel ser en slik nedgang i bruken av samfunnsstraff som reaksjonsform.

En økt bruk av samfunnsstraff vil på sin side kunne virke positivt for samfunnet ettersom det gir lovovertrederen en mulighet til å gi tilbake det vedkommende har frarøvet samfunnet. En tilbakeføring vil også kunne føre til en mestringfølelse hos lovovertrederen. Økt bruk av samfunnsstraff er også ønsket fra lovgivers side,⁸ selv om det uttales at domstolene skal utvise stor forsiktighet ved idømmelse av samfunnsstraff for grove forbrytelser.⁹

Videre vil en økt bruk av samfunnsstraff kunne føre til at færre opplever de negative virkningene av fengselssoning. Fengselsstraff vil kunne oppleves som en særlig stigmatiserende og synlig straff, som fører til at det oppstår et skille fra resten av samfunnet.¹⁰ På bakgrunn av at skillet kan forbli selv etter endt soning, kan det bli tungt for lovovertrederen å ta del i samfunnet igjen. Dette underbygges ytterligere da frihetsberøvende straff gjør det vanskelig å opprettholde et sosialt nettverk, fast inntekt samt arbeidsforhold.¹¹ I verste fall vil fengselssoningen føre til at lovovertrederen fremmedgjøres etter soningen. Selv om forholdene i norske fengsler er gode, er fengselsstraffens evne til å hindre tilbakefall normalt liten.¹² Et fengselsopphold kan heller føre til ytterligere eksponering for kriminalitet, eksempelvis ved omgang med eksisterende kriminelle nettverk i fengselet eller muligheten for å knytte kjennskap til kriminelle nettverk som eksisterer på utsiden.¹³

Samfunnsstraff kan fremstå som et bedre alternativ og mer konstruktiv for lovovertrederen ettersom lovovertrederens behov står sentralt ved vurdering av hvilke tiltak som skal iverksettes.¹⁴ Lange fengselskøer kan også avbøtes dersom det tas i bruk andre former for straffereaksjoner enn ubetinget fengsel.

I HR-2019-1780-A idømte Høyeste samfunnsstraff og fravek med det utgangspunktet om at ubetinget fengsel idømmes i saker om kroppsskade.¹⁵ Valget av straffereaksjon ble gjort på

⁸ Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 123 som viser til St.meld. nr. 27 (1997-1998) punkt 1.3.3

⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 446

¹⁰ Mathisen (2007) s. 208

¹¹ Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 615

¹² NOU 1983: 57 s. 194

¹³ Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 615

¹⁴ Lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff § 53 andre ledd

¹⁵ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

bakgrunn av tiltaltes skjøre livssituasjon, på tross av at Høyesterett tidligere har uttalt at skjøre livssituasjoner og belastende oppvekster ikke er tilstrekkelig for å idømme samfunnsstraff i kroppsskadesaker.¹⁶ Det primære unntaket fra utgangspunktet om ubetinget fengsel har vært hvor det foreligger en rehabiliteringssituasjon.¹⁷ Det er dermed aktuelt å undersøke nærmere hvordan Høyesteretts uttalelser i HR-2019-1780-A skal forstås, og om det eventuelt er grunnlag for å hevde at dommen åpner for ytterligere unntak fra utgangspunktet om ubetinget fengsel. Dersom analysen viser at anvendelsesområdet for samfunnsstraff har blitt utvidet, kan dette tyde på en økt bruk av samfunnsstraff i kroppsskadesaker i fremtiden.

1.3 Avgrensninger og fremstillingen videre

I oppgaven skal det redegjøres for hvilken betydning dommen har for bruk av samfunnsstraff ved kroppsskade, og det avgrenses dermed mot andre voldsforbrytelser. Dette begrunnes med at utgangspunktet om ubetinget fengsel primært gjelder for kroppsskader, hvor det for eksempel ved kroppskrenkelse kan være et større rom for å idømme samfunnsstraff.¹⁸ Videre gjelder dommen kroppsskade,¹⁹ og det er dermed vanskelig å besvare spørsmålet om dommen vil ha overføringsverdi til de andre voldsforbrytelsene.

Videre avgrenses det fra å i dybden behandle hvilken betydning lav alder har for straffutmålingen. Barn som begår lovbrudd har sin side mot blant annet barnekonvensjonen og egne regler i straffeloven,²⁰ som i utgangspunktet faller utenfor fremstillingen. Dessuten er lovbrysterens unge alder et hensyn domstolene gjennomgående må ta stilling til ved idømmelse av straff,²¹ og anses ikke som særegent for voldsforbrytelser.

I oppgavens kapittel 2 vil det kort gjøres rede for strafferettsteoriene, samt hvilke ønskede virkninger straff har for samfunnet. Det skal også pekes på hvilke rettslige utgangspunkter som gjelder ved straffutmålingen. I kapittel 3 skal det redegjøres for straffereaksjonen samfunnsstraff, hvilket inkluderer historikk, formål, anvendelsesområdet og vilkår for idømmelse. I kapittel 4 skal gjeldende rett for bruk av samfunnsstraff i kroppsskadesaker

¹⁶ Rt. 2006 s. 382 avsnitt 13 og Rt. 2004 s. 1016 avsnitt 11

¹⁷ Se eksempelvis Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹⁸ Se eksempelvis HR-2019-425-A avsnitt 32 og Rt. 2011 s. 1368 avsnitt 27 og 29

¹⁹ HR-2019-1780-A

²⁰ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett, vedlegg 8, artikkel 3 og 37 bokstav b og straffeloven §§ 33 og 40

²¹ Se straffeloven §§ 78 bokstav i og 80 bokstav h

utpensles, med særlig fokus på hvilke unntak som er slått fast i rettspraksis. I kapittel 5 gjøres det en nærmere analyse av HR-2019-1780-A, som inkluderer hva Høyesterett har vektlagt og hvilken betydning dette kan ha for domstolenes fremtidige straffutmålingspraksis. Videre i kapittel 5 skal jeg se nærmere på hvordan avgjørelsen er tolket og anvendt i underrettspraksis, herunder om de slutningene som trekkes i delkapittel 5.1 kan identifiseres. I kapittel 6 skal funnene oppsummeres, og se om det er rom for å kritisere dagens bruk av samfunnsstraff.

2 Noen grunnleggende strafferettslige utgangspunkter

Det følger av Grunnloven § 96 at ingen kan «*straffes uten etter dom*». Det vil si at det bare er domstolene som kan idømme straff. Bestemmelsen sier imidlertid ikke noe om hva som skal regnes som straff, men dette i seg selv har liten betydning all den tid det ikke er avgjørende om noe kalles straff eller ikke.²² Andenæs sin definisjon av straff, som har fått tilslutning av Høyesterett i Rt. 1977 s. 1207, er som følger:

«Straff er et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde.»²³

Andenæs sin definisjon besvarer ikke spørsmålet om hvorfor vi straffer. Ettersom idømmelse av straff er svært inngripende overfor borgerne, er behovet for å begrunne straff stort. I juridisk teori er det særlig to teorier som har blitt trukket frem, som omtales som de absolutte og relative strafferettsteoriene.

2.1 De absolutte og relative strafferettsteoriene

Den ledende tanken i de absolutte strafferettsteorier er at man straffer for å gjengjelde det lovovertrederen har gjort. Det er følgelig tale om et tilbakeskuende perspektiv, ettersom det tas sikte på å ramme en handling som allerede er begått.²⁴ Relative strafferettsteorier er derimot preget av nyttetenkning, hvor det sentrale er at straff skal forebygge fremtidige straffbare handlinger. I motsetning til de absolutte straffeteoriene er det prevensjon som begrunner de relative strafferettsteoriene, fremfor gjengjeldelse.²⁵ De relative strafferettsteoriene kan dermed sies å være framoverskuende.

Ifølge de relative strafferettsteoriene er straffens formål å beskytte samfunnet. Brudd på de strafferettslige normene skal ikke bare resultere i unødig påføring av lidelse, straffen skal også ivareta et praktisk formål.²⁶ I forarbeidene til straffeloven blir de relative straffeteoriene trukket frem som enerådende i vestlig strafferett de siste århundrene,²⁷ og norsk rett anses

²² NOU 2003: 15 s. 54, første spalte

²³ Andenæs, Fliflet (2017) s. 348

²⁴ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016), s. 66

²⁵ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016), s. 67

²⁶ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 67

²⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 77

derfor å være sterkt påvirket av nytteorientert tenkning.

2.2 Straffens virkninger

Det er liten tvil om at norsk rett hovedsakelig bygger på tanken om at straff skal virke preventivt. Dette underbygges ytterligere i forarbeidene til straffeloven hvor det kommenteres at straffen har som tilsiktet virkning å være kriminalitetsforebyggende.²⁸ I denne forbindelse er det særlig betydningen av individual- og allmennpreventive virkninger av straff som trekkes frem.

2.2.1 Allmennpreventiv virkning

Straffeloven vender seg til allmennheten generelt, og søker å være normdannende for borgerne. Hvis man handler i strid med straffelovgivningen risikerer man å bli straffet, og en allmennpreventiv virkning er oppnådd når allmennheten handler i tråd med loven.²⁹

Allmennprevensjon vil i første rekke derfor søke å ha en avskrekkende virkning på borgernes atferd.³⁰ Et generelt problem er imidlertid om straff faktisk er avskrekkende. For enkelte vil straffetrusselen ikke være tilstrekkelig til å avskrekke fra lovbrudd, ettersom man anser straffen som nødvendig risiko for å oppnå godet som lovovertrедelsen gir.³¹ For andre vil ikke straffetrusselen fremstå avskrekkende all den tid man handler i affekt, hvilket ofte er tilfelle ved voldsforbrytelser.³² Lovovertrедeren vurderer ikke risikoen ved handlingen, og selve straffetrusselen oppfattes ikke som atferdsregulerende.

Straffetrusselen må dermed kunne virke bestemmende for borgerens atferd på andre måter enn ved avskrekking. Ved siden av den avskrekkende virkningen vil straffetrusselen søke å ha en mer langsiktig effekt, i form av en vanedannende og moraldannende virkning.³³ De handlinger som er belagt med straff vil ofte anses som moralsk forkastelige, hvilket gir straffetrusselen en moraldannende virkning. Hvis lovbrudd som voldtekt, drap og tyveri gikk ustraffet hen ville dette virke oppløsende for samfunnsmoralen.³⁴ Dersom straffetrusselen

²⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 78

²⁹ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 81

³⁰ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 83

³¹ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 87

³² NOU 2003: 15 s. 49 første spalte

³³ Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 33

³⁴ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 84

lykkes med å avholde borgerne fra å begå lovbrudd gjennom avskrekking og moraldannelse, vil trusselen også få en vanedannende effekt.³⁵ Straffetrusselen fører til at man av ren vane avstår fra å handle i strid med lovgivningen.

For å sikre den allmennpreventive virkningen må straffetrusselen være kjent, og bestemmelsene må håndheves. En manglende håndhevelse i form av lav oppdagelsesrisiko, vil kunne føre til at borgerne ikke retter seg etter loven, og allmennprevensjonen kan svekkes.³⁶

Sett i lys av at straffenivået må stemme overens med allmennhetens oppfatning, har de grovste forbrytelsene lengre straffer enn de mindre grove forbrytelsene. Hvis straffen ikke anses som rimelig og rettferdig sett i lys av allmennhetens oppfatning, vil den moraldannende virkning kunne svekkes.³⁷

Allmennprevensjon kan også ha en sentral plass i straffutmålingen. Hvis det er tale om en alvorlig og grov sak vil ivaretagelsen av allmennprevensjon kunne være avgjørende for straffereaksjonsvalget som domstolene foretar.³⁸ En frihetsstraff vil ikke alltid anses tilstrekkelig til å ivareta allmennprevensjonen i de grovere straffesakene, og da idømmes det ubetinget fengsel eller forvaring. Dette betyr likevel ikke at ubetinget fengsel alltid må idømmes for å ivareta de allmennpreventive hensynene.

Samfunnsstraff som reaksjonsform kan eksempelvis også ivareta de allmennpreventive virkningene. Samfunnsstraff kan utgjøre en maksimal lengde på 420 timer,³⁹ og dette vil innebære at samfunnsstraff er både belastende og tidkrevende for lovovertrederen. Dette på bakgrunn av at lovovertrederen må bruke egen fritid på slikt arbeid, hvilket kan gi straffetrusselen en avskrekkende virkning. Ved idømmelse av samfunnsstraff utmåles det også en subsidiær fengselsstraff,⁴⁰ som kan måtte sones hvis lovovertrederen gjør brudd på vilkår eller begår en ny straffbar handling.⁴¹ Samfunnsstraffen innebærer dermed et

³⁵ NOU 2003: 15 s. 48 andre spalte og Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 84

³⁶ NOU 2003: 15 s. 49 første spalte

³⁷ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 87

³⁸ Se eksempelvis tilfelle i Rt. 2012 s. 34, særlig avsnitt 13 og 26

³⁹ Straffeloven § 49 bokstav a

⁴⁰ Straffeloven § 49 bokstav b

⁴¹ Straffeloven § 52 første ledd

omfattende og tyngende arbeid, som i stor grad begrenser lovovertræderens frihet. Kunnskapen om dette og hva brudd på vilkår kan resultere i, gir trusselen om samfunnsstraff en tilsvarende moral- og vanedannende effekt som en trussel om ubetinget fengsel.

Selv om allmennprevensjon ivaretas ved samfunnsstraff vil det kunne oppleves som mer konstruktivt for lovovertræderen, ettersom innholdet av samfunnsstraffen fastsettes på bakgrunn av hva som er tjenlig for rehabiliteringen.⁴² Samfunnsstraff vil på den måten i større grad også kunne ivareta individualpreventive virkninger.

2.2.2 Individualpreventiv virkning

Hvor de allmennpreventive virkningene av straff retter seg mot allmennheten generelt, er de individualpreventive virkningene rettet mot den aktuelle lovovertræderen. Det er ikke lenger straffetrusselen som skal virke avskrekkende, men virkningen av at straff gjennomføres.⁴³

I tillegg til at gjennomføring av straffetrusselen oppleves som avskrekkende, vil gjennomføringen av en frihetsberøvende straff også føre til en uskadeliggjøring av lovovertræderen ettersom lovbrøtteren er fysisk hindret i å begå nye lovbrudd.⁴⁴

Videre vil lovovertræderen under sin soning ha mulighet til å innse det forkastelige ved eget lovbrudd og på bakgrunn av disse refleksjonene kunne avstå fra å begå nye forbrytelser. Dette er den resosialiserende effekt av individualprevensjon.⁴⁵ I denne forbindelse kan det hevdes at straffereaksjoner som samfunnsstraff og ungdomsstraff i større grad ivaretar denne effekten. Dette bygger på at straffereaksjonene i større grad kan tilpasses den aktuelle lovovertræderen, og dermed utstyre vedkommende med nyttige redskaper til å vurdere egne handlinger og se egen oppførsel i et annet lys.⁴⁶ Ved bruk av ungdomsstraff kan eksempelvis den unge lovovertræderen få mulighet til å delta i kriminalitetsforebyggende programmer,⁴⁷ for å få større forståelse rundt hvorfor lovovertræderen har handlet som hen har gjort.

⁴² Straffegjennomføringsloven § 53 andre ledd tredje punktum

⁴³ NOU 2003: 15 s. 49 andre spalte

⁴⁴ NOU 2003: 15 s. 50 første spalte

⁴⁵ Hauge (1996) s. 19

⁴⁶ Straffegjennomføringsloven § 53 andre ledd tredje punktum og lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling § 25 første og andre ledd

⁴⁷ Konfliktrådsloven § 25 første ledd bokstav b

Selv om allmennprevensjon står sterkt i norsk strafferett i dag,⁴⁸ har individualprevensjon tidligere hatt en viktigere rolle da behandlingsteoriene sto sentralt i norsk rett.⁴⁹ Individualprevensjon har likevel fremdeles en sentral posisjon i norsk strafferett, spesielt sett i lys av at straffens forbedrende virkning vektlegges i større grad enn tidligere.⁵⁰ Straffereaksjoner som samfunnsstraff og ungdomsstraff kan ses som utslag av dette.⁵¹

Når domstolene skal ta stilling til straffutmålingsspørsmålet vil det som nevnt ofte være en avveining mellom individualprevensjon og allmennprevensjon som avgjør om lovovertrederen skal dømmes til en frihetsberøvende straff eller ikke.⁵² Det kan i den forbindelse hevdes at de individualpreventive virkningene ofte vil tale for en straffereaksjon i frihet. Dette på bakgrunn av bedre tilpasningsmuligheter for den enkelte lovovertreder, samt at vedkommende fremdeles kan ivareta sine forpliktelser i samfunnet.

2.3 Straffutmåling

Når det skjer en lovovertrødelse, og domstolene kan konstatere skyld hos lovovertrederen, skal det utmåles en straff. Utgangspunktet for straffen gis i form av en strafferamme i den aktuelle lovbestemmelsen. Overtrødelse av straffeloven § 273 har en strafferamme på «*inntil 6 år*» i fengsel. Strafferammene vil ofte være vide, og det er opp til dommerskjønnet å ta stilling til den konkrete straffutmålingen.⁵³

Lovgivningen kan imidlertid gi visse føringer for straffutmålingen. Eksempler på dette er straffeloven §§ 77 og 78 som gir skjerpene og formildende omstendigheter ved straffutmålingen. Videre gir straffeloven §§ 79 og 80 adgang til å heve og senke strafferammen. Tidligere rettspraksis vil også være veiledende for både valg av straffereaksjon og lengde på straffen.⁵⁴

Selv om det i utgangspunktet er opp til dommerskjønnet å ta stilling til straffutmålingen, kan lovgiver gi uttrykk for visse minstestraffer og retningslinjer i forarbeidene. Dette vil medføre

⁴⁸ NOU 2003: 15 s. 49 andre spalte

⁴⁹ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 90-91

⁵⁰ Innst. O nr. 72 (2004-2005) s. 15 første spalte

⁵¹ Grønning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 52.

⁵² Rt. 2010 s. 1313 avsnitt 9 og 19

⁵³ Grønning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 684

⁵⁴ Grønning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 684-685

føringer fra lovgiver som i større grad binder domstolens vurdering.⁵⁵

Videre kommer vektleggingen av allmennprevensjon og individualprevensjon inn som et viktig moment i straffutmålingen. Praksis viser, som nevnt, at ved grove forbrytelser skal det mye til for å idømme en annen straffereaksjon enn ubetinget fengsel.⁵⁶

⁵⁵ Eksempelvis Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 229

⁵⁶ Se eksempelvis HR-2016-1364-A og Rt. 2013 s. 978

3 Samfunnsstraff som straffereaksjon

Straffutmålingen består av to ledd. For det første må det tas stilling til *hvilken straffereaksjon* som skal velges, eksempelvis fengsel eller samfunnsstraff. For det andre må det tas stilling til *straffens lengde*.

Samfunnsstraff er en straffereaksjon som kan idømmes etter at øvrige vilkår for straffansvar er innfridd. Idømmelse av samfunnsstraff beror på om vilkårene i straffeloven § 48 er oppfylt:

«Samfunnsstraff kan idømmes i stedet for fengselsstraff når

- a) det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i 1 år,*
- b) hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, og*
- c) lovbryteren samtykker og har bosted i Norge, Danmark, Finland, Island eller Sverige*

Første ledd bokstav a kan fravikes når den straff som ellers ville ha blitt idømt, helt eller delvis ville ha vært betinget, når lovbryteren er under 18 år, og ellers når sterke grunner taler for at samfunnsstraff idømmes.»

3.1 Historikk

Samfunnstjeneste ble tatt inn i Norge som en prøveordning i 1984, inspirert av andre vesteuropeiske land.⁵⁷ Formålet med samfunnstjeneste var at lovovertrederen skulle gjøre ulønnet, samfunnsnyttig arbeid i sin fritid for å tjene tilbake samfunnet. Erfaringene med prøveordningen var positiv, og fra 1991 ble samfunnstjeneste lovfestet som straffereaksjon.⁵⁸

I forarbeidene til straffegjennomføringsloven ble det fremmet forslag om å lovfeste samfunnsstraff som ny straffereaksjon.⁵⁹ Samfunnsstraff skulle ikke bare være ulønnet arbeid, men det kunne også innebære at lovovertrederen måtte være med på ulike program, samtaler eller andre tiltak.⁶⁰ På denne måten kunne samfunnsstraff i større grad tilpasses

⁵⁷ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 418

⁵⁸ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 418

⁵⁹ Ot.prp. nr. 5 (2000-2001)

⁶⁰ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) petitavsnitt s. 419 og straffegjennomføringsloven § 53 første ledd

lovovertrederen, og de individualpreventive hensyn fikk tilsynelatende en større rolle ved idømmelse av straffereaksjon.

3.2 Anvendelsesområde og formål

Ettersom man ønsker at færre skal oppleve de negative virkningene av et fengselsopphold,⁶¹ er det behov for alternativer til ubetinget fengsel. Behovet kan også ha grunnlag i et ønske om å unngå fengselskøer,⁶² samt at alternative reaksjoner til fengselsstraff vil være mindre økonomisk belastende for staten.⁶³

Behovet for alternativer til ubetinget fengsel kan også ha en side til ivaretagelse av den resosialiserende effekt. Som nevnt vil samfunnsstraff som reaksjonsform kunne gi lovovertrederen virkemidler til å reflektere over sine handlinger, og ikke bare komme dypere inn i et kriminelt nettverk som eksisterer i fengselet.⁶⁴ De tiltakene som tilbys som en del av samfunnsstraffen kan også i større grad utstyre lovovertrederen med redskaper til å takle egne omstendigheter etter fullbyrdet dom.

Formålet med samfunnsstraff fremstår følgelig som at det skal utgjøre en alternativ straffereaksjon hvor en ubetinget fengselsstraff ikke anses nødvendig, eller hvor betinget fengsel ikke er tilstrekkelig for å ivareta allmennprevensjon.

Anvendelsesområdet for samfunnstjeneste var påvirket av at man i stor grad var innrettet på å bruke samfunnstjeneste som alternativ til ubetinget fengsel for vinningskriminelle.⁶⁵ Da samfunnsstraffen trådte i kraft i 2002 ble det uttrykt at det var «en ønsket kriminalpolitisk utvikling at man øker anvendelsen av samfunnsstraffer og knytter fengselsstraffen til den grovere kriminaliteten».⁶⁶ Med andre ord var det et grunnleggende ønske at samfunnsstraff skulle benyttes i større utstrekning enn samfunnstjeneste.⁶⁷

Det ble fremhevet i forarbeidene at «[r]etten gis [...] relativt stor frihet til å finne

⁶¹ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 418

⁶² NOU 1983: 57 s. 194

⁶³ Clausen (2007) s. 36

⁶⁴ Clausen (2007) s. 34

⁶⁵ Ot.prp. nr. 72 (1989-1990) s. 13

⁶⁶ St. meld nr. 27 (1997-1998) punkt 1.3.3

⁶⁷ Holmboe (2004) s. 534

anvendelsesområdet for samfunnsstraffen»⁶⁸ sett i lys av vilkårene som følger av strl. § 48.⁶⁹ Anvendelsesområdet skulle dermed fastsettes av domstolene, uten tilsynelatende klare retningslinjer fra lovgiver. Dette stemmer godt overens med det som er skrevet om utgangspunktene for straffutmåling, ettersom idømmelse av straff er en oppgave som ligger til domstolen.⁷⁰ Det blir imidlertid videre i forarbeidene poengtert at hvis omfanget av soning i frihet ble for stort ville det redusere forfølgningens «egenskap som markør av den verdi samfunnet setter på det angrepne retts gode».⁷¹ Domstolens frihet til å finne anvendelsesområdet begrenses derfor av det aktuelle retts gode som lovovertrædelsen krenker. På den måten vil samfunnsstraff fremstå som mindre aktuelt ved seksualforbrytelser enn ved vinningskriminalitet, da seksuell integritet er et retts gode som har større samfunnsmessig verdi enn eiendomsretten.⁷²

Videre fremheves det i forarbeidene til någjeldende straffelov at «[i] saker som gjelder grov vold eller seksuallovbrudd bør domstolene likevel være svært forsiktige med å idømme samfunnsstraff.»⁷³ Bruken av samfunnsstraff vil dermed søkes begrenset til tilfeller hvor det er tale om grove forbrytelser, som rammer retts goder med stor verdi i samfunnet. Dette stemmer godt overens med at allmennprevensjon gjør seg sterkere gjeldende ved grove forbrytelser, og da fremstår ubetinget fengsel som «riktig» straff. Lovgiver har dermed gitt enkelte retningslinjer for hvordan anvendelsesområdet for samfunnsstraff skal fastsettes. Høyesterett har tilsynelatende fulgt opp retningslinjene i retts praksis, hvor det eksempelvis ikke har blitt idømt samfunnsstraff for voldtekt siden 2003.⁷⁴

Retningslinjene fra lovgiver er imidlertid ikke direkte bindende for straffutmålingen, og derfor kan domstolen likevel idømme samfunnsstraff i en sak om seksualforbrytelser, fordi sterke individualpreventive hensyn gjør seg gjeldende.

3.3 Vilkår for bruk av samfunnsstraff

Anvendelsesområdet for samfunnsstraff beror først og fremst på om vilkårene for

⁶⁸ Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 176

⁶⁹ Det mest begrensede ble ansett å være «straffens formål» i straffeloven § 48 første ledd bokstav b

⁷⁰ Grunnloven § 96

⁷¹ Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 49

⁷² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 129

⁷³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 446

⁷⁴ Rt. 2009 s. 321 avsnitt 12, dommen hvor det sist ble anvendt samfunnsstraff for voldtekt er Rt. 2003 s. 1455

samfunnsstraff er oppfylt etter straffeloven § 48. Det er tre vilkår som må være oppfylt for å idømme samfunnsstraff, og i den videre fremstillingen behandles vilkårene hver for seg.

3.3.1 Bokstav a

Ifølge straffeloven § 48 bokstav a kan samfunnsstraff bare velges fremfor fengselsstraff hvis «*det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i 1 år*». Vilkåret tar sikte på fengselsstraffen som ville blitt utmålt i den konkrete saken, og strafferammen for den overtrådte lovbestemmelsen har ikke betydning.⁷⁵ Tanken er at den konkrete straffutmålingen i større grad ville få frem straffverdigheten av handlingen.⁷⁶

Det følger av § 48 andre ledd at bokstav a kan fravikes «*når den straff som ellers ville blitt idømt, helt eller delvis ville vært betinget*», «*når lovbryteren er under 18 år*», «*og ellers når sterke grunner taler for at samfunnsstraff idømmes*». Hva gjelder det første unntaket kan dette eksempelvis være hvor lovovertrederen pådømmes for flere forhold, som hver for seg er mindre alvorlige lovbrudd.⁷⁷ Unntaket for unge lovbrøyttere har en side til barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b og straffeloven § 33. Videre kan det gjøres unntak fra 1 års-grensen hvis det foreligger «*sterke grunner*». I rettspraksis har dette unntaket særlig blitt benyttet i narkotikasaker.⁷⁸

I relasjon til kroppsskade vil bokstav a som utgangspunkt ikke stenge for bruk av samfunnsstraff. Dette i forbindelse med at den utmålte straffen for en typisk overtredelse av straffeloven § 273 sjeldent overstiger ett år.⁷⁹ Hvor det utmåles mer enn ett års fengsel, vil det uansett være sterke allmennpreventive hensyn som taler for at samfunnsstraff er utelukket. I likhet med narkotikasaker kan det imidlertid tenkes at en rehabiliteringssituasjon kan føre til at samfunnsstraff likevel idømmes.

3.3.2 Bokstav b

Det følger av straffeloven § 48 bokstav b at samfunnsstraff bare idømmes hvis «*hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet*». Her ligger det med andre ord et krav om

⁷⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 446

⁷⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 296

⁷⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 447 og Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) side 629

⁷⁸ Se eksempelvis Rt. 2009 s. 1371 og Rt. 2009 s. 294

⁷⁹ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 429, se også Rt. 2015 s. 693 avsnitt 5 og HR-2019-1780-A avsnitt 19

at de allmennpreventive hensynene ivaretas i straffereaksjonsvalget. Vilkåret stenger dermed for bruk av samfunnsstraff for de groveste forbrytelsene, ettersom en slik praktisering ikke vil stemme overens med straffens formål. Det kan være flere grunner til at en lovovertreder har et sterkt behov for den mulige rehabiliteringseffekten ved samfunnsstraff, i tillegg til et generelt ønske om å unngå de negative virkninger av fengselssoning. På en annen side er det viktig å ivareta de allmennpreventive hensynene, for å sikre at straffen faktisk virker preventivt for borgernes atferd. Derfor er det ikke alltid tilstrekkelig at en lovovertreder er tjent med samfunnsstraff.

Vilkåret i bokstav b har videre en side til hvilken type forbrytelse det er tale om, all den tid straffens formål står sterkere på enkelte områder i strafferetten.⁸⁰ Dette er grunnen til at samfunnsstraff anvendes mer hyppig for vinningskriminalitet enn for grove voldsforbrytelser.⁸¹ Økonomisk kriminalitet oppfattes som mindre grovt av allmennheten enn voldsforbrytelser som angriper noens kroppslige integritet, hvilket også kan illustreres av strafferammene.⁸²

Betydningen av allmennprevensjon og type forbrytelse illustreres i Rt. 2012 s. 34. En gutt under 18 år hadde medvirket til gjennomføringen av en annens selvmord. I saken var hovedspørsmålet om det var grunnlag for å anvende samfunnsstraff. Høyesterett uttalte at det er allmennprevensjon i vid forstand som må legges til grunn ved vurdering av samfunnsstraff, og dermed den «betydning straffen må forutsettes å ha for den alminnelige etiske vurdering av den aktuelle handling og for den alminnelige respekt for det aktuelle rettsgode».⁸³

Høyesterett kom frem til at det ikke kunne idømmes samfunnsstraff ettersom dette ikke ville innebære «en tilstrekkelig klar avstandtagen fra tiltaltes handlemåte».⁸⁴ Selv om gutten var ung da handlingen ble begått, var ikke dette tilstrekkelig til å forsvare bruk av samfunnsstraff når de allmennpreventive hensynene gjorde seg så sterkt gjeldende.

Dommen viser at allmennprevensjon står særlig sterkt ved grove lovovertrедelser som

⁸⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 294

⁸¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 296

⁸² Se til sammenligning for eksempel straffeloven § 273 og § 324

⁸³ Rt. 2012 s. 34 avsnitt 13

⁸⁴ Rt. 2012 s. 34 avsnitt 26

rammer sentrale rettsgoder, eksempelvis ved medvirkning til et selvmord. Dette gjelder selv hvor individualpreventive hensyn gjør seg sterkt gjeldende, da lovovertrederen i den aktuelle saken var ung. I valget av straffereaksjon i lignende grove tilfeller vil ikke de individualpreventive hensynene kunne begrunne bruk av samfunnsstraff, ettersom *«hensynet til straffens formål [...] taler mot en reaksjon i frihet»*.⁸⁵

3.3.3 Bokstav c

Til slutt følger det av straffeloven § 48 første ledd bokstav c at samfunnsstraff bare kan idømmes når *«lovbryteren samtykker og har bosted i Norge, Danmark, Finland, Island eller Sverige»*. Samtykkekravet har en side til forbudet mot tvangsarbeid, samt at samfunnsstraff primært skal rette seg mot lovovertridere som er motivert for reaksjonen.⁸⁶ Lovovertrederen må videre ha bosted i et av de nordiske landene. Kravet til *«bosted»* skal forstås på samme måte som straffeloven § 5, og det er krav om at bosettingen har hatt en viss varighet og skal fortsette å vare over en viss tid.⁸⁷

Bokstav c virker primært å ha en praktisk betydning, og vilkåret fremstår derfor som lite problematisk i relasjon til selve straffereaksjonsvalget.

⁸⁵ Straffeloven § 48 første ledd bokstav b

⁸⁶ Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 629

⁸⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 447

4 Idømmelse av samfunnsstraff i kroppsskadesaker

Hvilke handlinger som rammes av lovbestemmelsene om voldsforbrytelser følger av straffeloven kapittel 25. Eksempler på dette er kroppskrenkelse, kroppsskade og drap. Den videre fremstillingen tar sikte på å gjøre rede for gjeldende rett hva gjelder idømmelse av samfunnsstraff for kroppsskade.

4.1 Utgangspunktet for kroppsskade

Kroppsskade anses som en grov forbrytelse, hvilket strafferammen på «fengsel inntil 6 år» illustrerer.⁸⁸ Kroppsskade skiller seg fra kroppskrenkelse da straffebudet er et skadestraftebud hvor det kreves årsakssammenheng mellom den straffbare handlingen og følgen på fornærmedes kropp.⁸⁹ Straffebudet vil derfor omfatte handlinger som det knyttes mer klanderverdighet til, da handlingen krenker fornærmedes kroppslige integritet. I tråd med ivaretagelsen av allmennprevensjon vil en krenkelse av et så sentralt retts gode medføre ønske om en streng og følbar reaksjon.

Lovgiver har på bakgrunn av rettsgodets betydning gitt uttrykk for at domstolene skal være svært forsiktige med å idømme samfunnsstraff i saker om grov vold, ettersom dette ofte vil stride mot straffens formål.⁹⁰ Dette har blitt fulgt opp i rettspraksis, hvor Høyesterett har uttalt følgende om forståelsen av straffeloven § 48 første ledd bokstav b i relasjon til kroppsskade:

«Jeg ser det slik at for å kunne bruke samfunnsstraff som straffereaksjon for denne type voldsutøvelse, må det foreligge omstendigheter som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende ved idømmelse av fengselsstraff.»⁹¹

Utgangspunktet for kroppsskade er dermed ubetinget fengsel.⁹² Dette bygger på at det er snakk om en grov handling som rammer et sentralt retts gode, og i tråd med det som er nevnt taler dette for bruk av ubetinget fengselsstraff. Voldskriminalitet anses som et stort samfunnsproblem, og samfunnet må derfor gi et klart signal om at voldshandlingene skal ha

⁸⁸ Straffeloven § 273

⁸⁹ Jacobsen, m.fl. (2020) s. 46

⁹⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 446

⁹¹ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

⁹² Se eksempelvis Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8 og Rt. 2004 s. 1626 avsnitt 11

følbare konsekvenser for å sikre preventive virkninger.⁹³ Det må likevel gjøres en avveining om de allmennpreventive hensynene kan ivaretas selv om det ikke idømmes fengsel.

Ved idømmelse av samfunnsstraff er det sentrale vurderingstemaet i praksis om «*straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet*».⁹⁴ Som skissert ovenfor skal det mye til for at straffens formål taler for bruk av samfunnsstraff i kroppsskadesaker. Det er likevel enkelte unntak som er utarbeidet i rettspraksis, som skal behandles i det følgende.

4.2 Rehabiliteringssituasjon

En spesiell omstendighet som kan begrunne fravikelse fra utgangspunktet om ubetinget fengsel, er en rehabiliteringssituasjon.⁹⁵ En rehabiliteringssituasjon defineres som en situasjon hvor man har som formål «å gjenvinne fysisk, kognitiv eller sosial funksjonsevne som er tapt på grunn av sykdom eller skade».⁹⁶ I rettslig sammenheng vektlegges rehabiliteringssituasjonen eksempelvis i straffutmålingen.⁹⁷

Et eksempel på en rehabiliteringssituasjon er hvor tiltalte har hatt en vanskelig oppvekst og tidlig kommet inn i et belastende miljø, som har resultert i et rusmisbruk. Det er følgelig rusmisbruket som anses som sykdommen som krever en rehabiliteringsprosess.

Rehabiliteringssituasjonen kan vektlegges i tiltaltes favør, hvis tiltalte ved domsavsigelse kan vise til en særlig positiv utvikling hvor vedkommende for eksempel har forlatt rusmiljøet. Den positive utviklingen kan være avgjørende for at samfunnsstraff velges fremfor ubetinget fengsel.⁹⁸ Tidligere høyesterettspraksis viser imidlertid at det ikke er tilstrekkelig at tiltalte «bare» har hatt en krevende oppvekst. I Rt. 2006 s. 382 hadde tiltalte flyktet til Norge da han var 14 år og hadde blant annet sett sin far og flere søskenbarn sulte i hjel, men de individualpreventive hensynene rettfærdiggjorde ikke bruk av samfunnsstraff. I lys av nevnte dom kan det derfor trygt legges til grunn at vanskelige og belastende omstendigheter isolert sett ikke er en rehabiliteringssituasjon.⁹⁹

⁹³ 20-053992MED-OTIR/07 s. 12

⁹⁴ Straffeloven § 48 første ledd bokstav b

⁹⁵ Rt. 2006 s. 382 avsnitt 12

⁹⁶ Mæhlum (2020)

⁹⁷ Rt. 2009 s. 294 avsnitt 24 og straffeloven § 78 bokstav h

⁹⁸ Eksempelvis Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

⁹⁹ Se også Rt. 2004 s. 1016 avsnitt 11 hvor det kommenteres at en vanskelig oppvekst alene ikke kan begrunne bruk av samfunnsstraff

For å ta i bruk samfunnsstraff ved overtredelse av lovbestemmelsen om kroppsskade,¹⁰⁰ må tiltaltes situasjon tilsynelatende nå opp til en viss terskel. Denne terskelen skal være høy, i tråd med utgangspunktet om at omstendighetene må heve seg «markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹⁰¹ Terskelen illustreres ytterligere som følge av at Høyesterett har lagt til grunn at det må være tale om en «klar rehabiliteringssituasjon».¹⁰² Hvorvidt dette foreligger beror på en konkret vurdering, hvor momenter som arbeid, avsluttet rusmisbruk, motivasjon og rustilbud har betydning.¹⁰³

Spørsmålet om hvorfor rehabiliteringssituasjonen skal ha betydning henger sammen med at straff skal virke preventivt, og skal forebygge at lovovertræderen begår nye straffbare forhold. Her ligger det et behov om å kunne tilpasse straffereaksjonen slik at lovovertræderen faktisk ikke begår ny kriminalitet. Hvis en lovovertræder er i en rehabiliteringssituasjon vil fengselssoningen kunne føre til en stopp eller forringelse av den positive utviklingen ettersom man fjernes fra trygge og stabile omgivelser og mister adgang på viktige samfunnstilbud. Situasjonen kan for lovovertræderen virke håpløs etter endt soning, hvilket i verste fall kan føre til at lovovertræderen vender tilbake til rusmisbruk og kriminalitet etter soning. Straffen vil dermed virke lite kriminalitetsforebyggende.

I den forbindelse vil samfunnsstraff kunne oppleves som mer konstruktiv da tiltakene i større grad kan tilpasses lovovertræderen.¹⁰⁴ Kriminalomsorgen kan eksempelvis gi tilbud i form av program som er rettet mot rus- eller atferdsproblematikk eller tilsynssamtaler som tar sikte på å diskutere lovovertræderens kriminelle handlingsmønster.¹⁰⁵ Et slikt utvalg av tilbud vil åpne for å støtte lovovertræderen gjennom rehabiliteringsprosessen, fremfor å forringe utviklingen. Dette fremstår mer preventivt for nye straffbare forhold, som følge av at man ivaretar en positiv utvikling.

Hva som skal til før man er i en «klar rehabiliteringssituasjon» er ikke entydig i lys av

¹⁰⁰ Straffeloven § 273

¹⁰¹ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹⁰² Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹⁰³ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹⁰⁴ Straffegjennomføringsloven § 53 andre ledd

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 171-172

foreliggende rettspraksis. En sak som kan kaste lys over hva som ligger i vurderingen av «klar rehabiliteringssituasjon» er Rt. 2006 s. 1447. Spørsmålet i saken var straffutmåling for *grov kroppsskade*, hvor tiltalte hadde skåret fornærmede i fingeren med en kniv. Tiltalte var også tiltalt for andre forhold, men for Høyesterett gjaldt saken straffutmåling for den grove kroppsskaden.

En enstemmig Høyesterett kom frem til at det var grunnlag for å idømme samfunnsstraff på bakgrunn av at det forelå sterke rehabiliteringshensyn. Tiltalte hadde hatt en vanskelig oppvekst, og hadde begynt med rusmisbruk i barneårene. Etter den straffbare handlingen hadde tiltalte fått plass på en rus- og psykiatripost, og fått fast arbeid som snekker.¹⁰⁶ Tiltalte hadde også vært rusfri i ett år, og personundersøkelsen viste «en radikal endring av personligheten hos siktede det siste året».¹⁰⁷ Personundersøkelsen ga med andre ord sterke holdepunkter for at tiltalte hadde en sterk motivasjon til å endre egen livssituasjon. Høyesterett vektla også at tiltalte i moden alder hadde kommet ut av et rusmisbruk som hadde vart i lang tid, hvilket viste en særlig motivasjon som samfunnet burde imøtekomme ved å tilby samfunnsstraffens rehabiliteringseffekt.¹⁰⁸

På bakgrunn av dommen er det naturlig å trekke den slutning at tiltaltes egen motivasjon har stor betydning. Hvis tiltalte gir uttrykk for et ønske om å komme ut av et vanskelig miljø med et langvarig rusmisbruk så bør samfunnet i større grad støtte dette. Videre vil det kunne ha betydning hvor lenge vedkommende har vært rusfri, da dette kan gi grunnlag for å vurdere tiltaltes motivasjon til å holde seg rusfri fremover. I Rt. 2006 s. 1447 hadde tiltalte vært rusfri i ett år, hvilket Høyesterett anså som tilstrekkelig for at det forelå en «klar rehabiliteringssituasjon».¹⁰⁹ Med tanke på at vedkommende hadde hatt tilstrekkelig motivasjon til å holde seg unna rus i en lengre periode kan dette gi sterke holdepunkter for at tiltalte ville klare å holde seg borte fra rus også i fremtiden. Tiltaltes motivasjon henger igjen sammen med samtykkekravet, som er en grunnforutsetning for samfunnsstraff.¹¹⁰ Kravet skal sikre at det primært idømmes samfunnsstraff hvor tiltalte er motivert for reaksjonen.¹¹¹

¹⁰⁶ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 15 og 16

¹⁰⁷ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 17

¹⁰⁸ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹⁰⁹ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹¹⁰ Straffeloven § 48 bokstav a

¹¹¹ Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 629

Videre er det sentralt at rusfrihet i ett år ble ansett tilstrekkelig for at det forelå en «klar rehabiliteringssituasjon», da dette gir retningslinjer for fremtidige vurderinger av tilsvarende situasjoner. Det vil nok ikke praktiseres slik at det alltid må være tale om ett år, men en rusfri periode på noen få måneder vil tvilsomt være tilstrekkelig for at det foreligger en «klar rehabiliteringssituasjon».¹¹²

Rehabilitering er videre noe som skal vektlegges som en formildende omstendighet ved reaksjonsfastsettelsen.¹¹³ Dette kom inn ved en lovendring i 2009, selv om Justis- og beredskapsdepartementet tidligere hadde gitt uttrykk for at momentet skulle være ulovfestet.¹¹⁴ At rehabilitering likevel er tatt inn som en konkret omstendighet som skal anses formildende, kan gi uttrykk for at vektleggingen av rehabiliteringssituasjon som gjøres i voldsforbrytelser stemmer overens med lovgiverviljen.

Selv om terskelen for å idømme samfunnsstraff skal være høy, kan en rehabiliteringssituasjon utgjøre hensyn «som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende ved idømmelse av fengselsstraff».¹¹⁵ En rehabiliteringssituasjon utgjør andre omstendigheter enn eksempelvis tap av arbeid og inntekt. At hverdagen oppleves mer belastende må anses som en mer ordinær følge av fengselssoning, og kan ikke begrunne unntak fra hovedregelen.

4.3 Omsorgssituasjon og provokasjon

Et hensyn som i større grad «vanligvis gjør seg gjeldende ved idømmelse av fengselsstraff»¹¹⁶ er forringelse av en omsorgssituasjon. Det er ikke sjeldent at tiltalte er i en omsorgssituasjon hvis vedkommende er en myndig person. Saksforholdet i Rt. 2015 s. 693 viser at det skal mye til før en omsorgssituasjon kan anses som tilstrekkelig for å begrunne samfunnsstraff.

Spørsmålet i saken var om det kunne idømmes samfunnsstraff for en grov kroppsskade. Tiltalte hadde kastet et ølglass mot en vakt på et utested, og truffet fornærmede i ansiktet. Det var følgelig tale om uprovosert vold på offentlig sted. Høyesterett kom frem til at det ikke var

¹¹² Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹¹³ Straffeloven § 78 bokstav h

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 46-47

¹¹⁵ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹¹⁶ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

holdepunkter for å idømme samfunnsstraff for voldsutøvelsen.

Det ble likevel vurdert om hensynet til tiltaltes datter kunne utgjøre en tilstrekkelig begrunnelse. Høyesterett tok derfor stilling til om barnet ble sterkere rammet enn det som var vanlig når en omsorgsperson måtte sone fengselsstraff.¹¹⁷ Det fremstår dermed som omsorgssituasjonen må forringes tilstrekkelig før det kan være tale om å gjøre unntak fra utgangspunktet om ubetinget fengsel. Datteren til tiltalte hadde sosiale tilpasningsvansker, men dette ble ikke ansett å være av alvorlig karakter. Det var dessuten mulig å finne en midlertidig plassering for datteren under soningsperioden til moren.¹¹⁸ Dermed ble ikke omsorgssituasjonen forringet nok, og omstendighetene utgjorde ikke hensyn «som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹¹⁹

Uttalelsene i dommen gir inntrykk av at en omsorgssituasjon kan være tilstrekkelig grunnlag for å fravike utgangspunktet om ubetinget fengsel, hvis barnet rammes sterkere enn det som er vanlig.¹²⁰ Hvorvidt dette er tilfelle beror på en konkret vurdering, hvor blant annet barnets sårbarhet og behov, samt omplasseringsmuligheter har betydning. Det må med andre ord påvises en omsorgssituasjon som hever seg markant over de omsorgssituasjoner som vanligvis gjør seg gjeldende.

Provokasjon på sin side kan fremstå som en mer uvanlig omstendighet sammenlignet med en omsorgssituasjon. Dette må likevel ses i lys av hvilken forbrytelsestype det gjelder. Ved voldsutøvelse må nok provokasjon anses som en mer vanlig omstendighet, ettersom dette nettopp vil være en vanlig grunn til at personer utøver vold. I voldsforbrytelser kan provokasjon skje i form av ord og handling, og et slikt moment vil for eksempel ha betydning for straffutmålingen.¹²¹ Spørsmålet blir imidlertid også her om det gjelder en omstendighet som «hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹²²

I Rt. 2007 s. 1052 var spørsmålet om straffutmåling for kroppsskade. Fornærmede hadde

¹¹⁷ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 9

¹¹⁸ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 13

¹¹⁹ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8, se samme resultat for omsorgssituasjon i Rt. 2013 s. 1132

¹²⁰ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 9

¹²¹ Se straffeloven § 78 bokstav c og § 80 bokstav e

¹²² Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

gjentatte ganger plukket på tiltalte før han grep tak i skrittet til tiltalte og klemte til. Tiltalte slo derfor fornærmede. Høyesterett mente at tiltalte hadde handlet i berettiget harme, men at reaksjonen hans var uforholdsmessig.¹²³ Flertallet kom derfor frem til at provokasjon i seg selv ikke var tilstrekkelig for å gjøre dommen fullt ut betinget, og avsa en deldom.¹²⁴ Mindretallet mente imidlertid at provokasjonen måtte føre til at dommen ble gjort betinget fullt ut. Det blir særlig løftet frem at det var andre tungtveiende hensyn som talte for idømmelse av betinget fengselsstraff, særlig sett i sammenheng med at tiltalte hadde handlet i «berettiget harme».¹²⁵

Uttalelsene i dommen forstås som at provokasjon kan begrunne unntak fra utgangspunktet om ubetinget fengsel, men at dette beror på hvor provoserende fornærmede har opptrådd og om tiltaltes handling fremstår forholdsmessig. Fornærmede vil måtte oppføre seg svært provoserende for at en handling som resulterer i kroppsskade skal anses forholdsmessig. Det er nok først i disse unntakstilfellene at det kan hevdes at provokasjonen vil være en omstendighet «som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹²⁶

Sett i lys av ovennevnte rettspraksis skal det mye til før en omsorgssituasjon eller provokasjon kan begrunne en fravikelse fra utgangspunktet om ubetinget fengsel. Det kan imidlertid reises spørsmål om flere forhold sett i sammenheng kan være tilstrekkelig til å fravike utgangspunktet om ubetinget fengsel, selv om forholdene hver for seg ikke er nok.

I Rt. 2004 s. 1626 var spørsmålet om det kunne idømmes betinget fengsel for kroppsskade. Tiltalte hadde slått fornærmede i ansiktet med knyttet neve, etter at fornærmede gjentatte ganger hadde kommet med fornærmede utsagn mot tiltalte.¹²⁷ Høyesterett kom enstemmig frem til at utgangspunktet om ubetinget fengsel kunne fravikes, og begrunnet dette med omsorgssituasjonen til tiltalte og den provoserende oppførselen hun hadde blitt utsatt for.¹²⁸ Selv om den straffbare handlingen ikke var direkte foranlediget av et provoserende utsagn,

¹²³ Rt. 2007 s. 1052 avsnitt 16

¹²⁴ Rt. 2007 s. 1052 avsnitt 17

¹²⁵ Rt. 2007 s. 1052 avsnitt 23

¹²⁶ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹²⁷ Rt. 2004 s. 1626 avsnitt 7

¹²⁸ Rt. 2004 s. 1626 avsnitt 15

var det fremdeles forståelig at tiltalte følte seg provosert. Tiltalte hadde også omsorg for et barn i en særlig sårbar situasjon, da sønnen var ung og det ikke var sikkert om nær familie kunne ivareta sønnens behov under soningsoppholdet.¹²⁹ Samlet sett var det derfor tale om hensyn «som hever markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende ved idømmelse av fengselsstraff».¹³⁰

Resultatet i dommen betyr ikke nødvendigvis at provokasjon og omsorgssituasjon hver for seg er utelukket som begrunnelse for å fravike utgangspunktet. Det skal derimot mye til, ettersom det anses som mer vanlige hensyn som gjør seg gjeldende ved idømmelse av fengselsstraff. Saksforholdet i Rt. 2004 s. 1626 viser imidlertid at en kombinasjon av flere forhold vil gjøre det «enkler» å nå opp til terskelen, som følge av at to hensyn som opptrer i sammenheng ikke fremstår like vanlig som hvis de opptrer hver for seg. På bakgrunn av rettspraksis virker det som en kombinasjon av flere hensyn lettere vil utgjøre «omstendigheter som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende ved idømmelse av fengselsstraff».¹³¹

Selv om dommene fra 2007 og 2004 gjelder betinget fengsel og ikke samfunnsstraff, er det likevel eksempler på forhold og hensyn som kan være tilstrekkelig til å fravike utgangspunktet om ubetinget fengsel. Hvorvidt domstolen velger betinget fengsel eller samfunnsstraff beror på en avveining av allmenn- og individualpreventive hensyn, all den tid betinget fengsel anses som en mildere straffereaksjon enn samfunnsstraff.

4.4 Lav alder

Et annet forhold som kan begrunne fravikelse fra utgangspunktet om ubetinget fengsel er lav alder. Den kriminelle lavalderen i Norge er 15 år¹³², men man regnes som barn frem til man er 18 år og myndig.¹³³

Forbrytere som er mellom 15 og 18 år da lovbruddet blir begått behandles mildere enn personer over 18 år. Dette skjer som følge av at man i Norge er mer tilbakeholden med å

¹²⁹ Rt. 2004 s. 1626 avsnitt 12

¹³⁰ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹³¹ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹³² Straffeloven § 20 første ledd

¹³³ Lov 26. mars 2010 om vergemål § 2 tredje ledd

benytte fengselsstraff overfor barn. Begrunnelsen for dette er at virkninger av fengselssoning oppleves som særlig negativt for barn.¹³⁴ Å tilbringe mange år i fengsel er en stor belastning. I tillegg vil barn i 15 til 18 års alderen være i en viktig utviklingsfase, og en fengselssoning vil kunne føre til at utsiktene til modning forringes betydelig i møte med fengselssystemet.¹³⁵ Barn vil derfor være mer tjent med alternative straffesanksjoner og oppfølging, for å sikre en bedre sosial tilpasning etter ilagt sanksjon.¹³⁶ Samfunnsstraff vil dermed fremstå som et bedre alternativ, uten at det behøver å være sterke hensyn utover alderen som gjør seg gjeldende.

I lys av at lovgiver ikke ønsker å bruke ubetinget fengsel overfor barn i samme utstrekning som voksne, vil ung alder utgjøre et naturlig unntak fra utgangspunktet om ubetinget fengsel i kroppsskadesaker. Ifølge straffeloven § 33 må fengselsstraff for unge lovbryttere være «*særlig påkrevd*». Denne regelen henger naturlig sammen med de folkerettslige forpliktelsene som følger av Barnekonvensjonen artikkel 3 og artikkel 37 bokstav b, hvor barnets beste skal hensynstas og fengsel skal være «*siste utvei*».

I HR-2019-2095-A hadde en 17 år gammel gutt slått fornærmede i hodet med en brennevinsflaske. Et av spørsmålene i saken var lengden på samfunnsstraffen som lagmannsretten hadde idømt. Lagmannsretten hadde valgt samfunnsstraff som straffereaksjon basert på tiltaltes unge alder, hvilket Høyesterett kort sa seg enig i.¹³⁷ I dommen legges det dermed uten videre vekt på ung alder som et hensyn «som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹³⁸

Selv om lovovertrederens alder vektlegges som sentralt, må det fortsatt foretas en konkret avveining opp mot de allmennpreventive hensynene som gjør seg gjeldende.¹³⁹

4.5 Oppsummering

Sett i lys av rettspraksisen som er presentert i kapittel 4, er det tydelig at Høyesterett har lagt terskelen høyt for å fravike utgangspunktet om ubetinget fengsel. Dette kommer særlig frem

¹³⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 253

¹³⁵ NOU 2002: 4 s. 236

¹³⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 253

¹³⁷ HR-2019-2095-A avsnitt 33

¹³⁸ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹³⁹ HR-2016-1364-A avsnitt 34-36

ved at rehabiliteringssituasjonen til nå fremstår som det eneste forholdet som alene kan begrunne fravikelse fra utgangspunktet om ubetinget fengsel i kroppsskadesaker.

Selv om ung alder også er tilstrekkelig, er det grunn til å peke på en klar forskjell ved de to forholdene. Ung alder er en forbigående «egenskap» som den tiltalte ikke kontrollerer selv. Rehabiliteringssituasjonen krever imidlertid innsats og motivasjon fra tiltalte. Det må kunne påvises konkrete holdepunkter for at slik situasjon faktisk eksisterer, eksempelvis i form av rusfrihet over en lengre periode, samt en viss stabilitet i arbeid og inntekt.¹⁴⁰

Slik sett fremstår anvendelsesområdet for samfunnsstraff i kroppsskadesaker å være relativt snevert. På en annen side så finnes det spor fra mindretallsvotum i særlig to dommer fra Høyesterett som kan gi grunnlag for å hevde at man er noe uenig i hvor terskelen for å anvende samfunnsstraff bør ligge.¹⁴¹ I Rt. 2007 s. 1052 kritiseres eksempelvis bruken av rehabiliteringssituasjon, og mindretallet fremhever at et uberettiget fokus på rehabiliteringssituasjonen alene vil føre til at det «nærmest fremstår som en ulempe å være ustraffet og leve et velordnet liv».¹⁴²

¹⁴⁰ Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹⁴¹ Se Rt. 2006 s. 382 avsnitt 20 og Rt. 2007 s. 1052 avsnitt 23

¹⁴² Rt. 2007 s. 1052 avsnitt 23

5 Ny rettspraksis sin påvirkning av anvendelsesområdet

Som analysen i kapittel 4 har vist skal det mye til før domstolen idømmer samfunnsstraff ved kroppsskade. Rehabiliteringstilfellene har i lengre tid stått i en særstilling, og utgangspunktet om ubetinget fengsel har stort sett blitt fulgt hvor en rehabiliteringssituasjon ikke kunne påvises. I HR-2019-1780 kom derimot en enstemmig Høyesterett frem til at det skulle idømmes samfunnsstraff, til tross for at det ikke forelå en rehabiliteringssituasjon. I den videre fremstillingen skal jeg først undersøke dommen nærmere, for å se hvilken betydning dommen kan ha for anvendelsesområdet til samfunnsstraff i kroppsskadesaker. Videre skal underrettspraksis analyseres for å undersøke hvordan dommen har blitt tolket og anvendt i senere rettspraksis.

5.1 Saksforholdet

Saken gjaldt straffutmåling for en 22 år gammel kvinne som hadde slått sin barndomsvenninne i ansiktet med en brennevinsflaske. Slaget skjedde som følge av en fysisk konfrontasjon mellom de to venninnene. Tiltalte hadde banket gjentatte ganger på baderomsdøren hvor fornærmede var, hvilket irriterte fornærmede. Da fornærmede så kom ut av badet, dyttet hun tiltalte hardt slik at tiltalte falt bakover mot veggen. Dette førte til en fysisk konfrontasjon hvor de andre festdeltakerne måtte skille de to venninnene fra hverandre. Da slo tiltalte fornærmede i ansiktet med en brennevinsflaske, uten at den knuste.¹⁴³

En enstemmig Høyesterett kom til at kroppsskaden skulle resultere i 90 dagers ubetinget fengsel, men på bakgrunn av tiltaltes skjøre livssituasjon og fornærmedes eget forhold ble samfunnsstraff valgt istedenfor ubetinget fengsel. Høyesterett la til grunn at en manglende rehabiliteringssituasjon ikke var til hinder for å idømme samfunnsstraff.¹⁴⁴ Videre ble det vektlagt at kvinnen var ung og tidligere ustraffet.¹⁴⁵

I vurderingen fremstår det imidlertid som Høyesterett la avgjørende vekt på at kvinnen hadde bygget opp et stabilt liv fra et dårlig utgangspunkt. Tiltalte hadde hatt en krevende oppvekst med omsorgssvikt samt «kroniske suicidaltanker, dårlig impuls- og sinnekontroll og sosiale

¹⁴³ HR-2019-1780-A avsnitt 12

¹⁴⁴ HR-2019-1780-A avsnitt 43

¹⁴⁵ HR-2019-1780-A avsnitt 42

tilknytningsvansker». ¹⁴⁶ I tillegg tilfredsstilte tiltalte «kriteriene for en borderline PF, med vesentlige trekk av Paranoid og Antisosial PF». ¹⁴⁷ Det forelå dermed en rekke negative psykososiale forhold, men kvinnen hadde likevel opparbeidet seg et stabilt liv.

Fengselssoning ville mest sannsynlig forringe, eller i verste fall ødelegge den stabiliteten hun hadde opparbeidet. Høyesterett ønsket heller at kvinnen skulle få dra nytte av de oppfølgingsressursene som følger med samfunnsstraffen. ¹⁴⁸ På denne bakgrunn ble samfunnsstraff valgt istedenfor ubetinget fengsel, og utgangspunktet for kroppsskade ble følgelig fraveket.

5.1.1 Betydningen av en skjør livssituasjon

Høyesterett viste tidlig til utgangspunktet om at det skal idømmes ubetinget fengsel ved kroppsskade. ¹⁴⁹ Videre vurderte Høyesterett tiltaltes livssituasjon, hvor det av personundersøkelsen fremkom at hun hadde hatt en vanskelig oppvekst og hadde ingen høyere utdanning. Til tross for et dårlig utgangspunkt var kvinnen i et langvarig kjærlighetsforhold, hadde en stabil jobb og inntekt, samt at hun leide en leilighet. ¹⁵⁰

Hensynet til en stabil livssituasjon kan på mange måter sammenlignes med en rehabiliteringssituasjon. I likhet med rusmisbruk kreves det egen innsats for å bygge seg opp fra et dårlig utgangspunkt. Dette pekte også Høyesterett på i dommen. ¹⁵¹ Videre må det kunne identifiseres enkelte momenter som taler for en stabil livssituasjon, som for eksempel en stabil bosituasjon, samt fast arbeid og inntekt. Dette har klare likhetstrekk med Høyesteretts forståelse av en «klar rehabiliteringssituasjon». ¹⁵²

Rusmiddelbruk er et klart samfunnsproblem i Norge, og det er flere som befinner seg i en vanskelig situasjon som følge av rusmisbruk. ¹⁵³ Det er imidlertid grunn til å tro at flere vil finne seg i en skjør livssituasjon uten rusmisbruk, hvor man har arbeidet mot dårlige odds og likevel har klart å opparbeide seg stabilitet. På den måten vil vektleggingen av hensynet til

¹⁴⁶ HR-2019-1780-A avsnitt 35

¹⁴⁷ HR-2019-1780-A avsnitt 36

¹⁴⁸ HR-2019-1780-A avsnitt 43

¹⁴⁹ HR-2019-1780-A avsnitt 28

¹⁵⁰ HR-2019-1780-A avsnitt 37

¹⁵¹ HR-2019-1780-A avsnitt 41

¹⁵² Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 19

¹⁵³ Sandøy (2020), tabellene over bruk av cannabis og sentralstimulerende stoffer.

tiltaltes stabile livssituasjon kunne utvide anvendelsesområdet for samfunnsstraff og følgelig vil det kunne bli et større omfang av hensyn som kan heve seg «markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹⁵⁴

På en annen side er det klart at det vanskelige utgangspunktet for tiltalte i HR-2019-1780-A ikke fremsto ordinært. Det var for eksempel ikke tale om en sykemelding over lang tid eller et uventet dødsfall, som vil være omstendigheter som vil vanskeligstille og prege enhver livssituasjon over lang tid. Slike omstendigheter kan føre til at en livssituasjon absolutt kan kategoriseres som skjør, men det vil likevel ikke innebære samme type forhold som i HR-2019-1780-A. Som følge av at utgangspunktet om ubetinget fengsel står så sterkt i rettspraksis er det grunn til å tro at terskelen for å nå opp til en tilstrekkelig skjør livssituasjon vil være høy. Dette underbygges ytterligere ved at situasjonen til tiltalte i HR-2019-1780-A bar preg av å være særlig omfattende.

Høyesterett har tidligere vært mer tilbakeholden med å la en skjør livssituasjon være tilstrekkelig for å idømme samfunnsstraff. I Rt. 2006 s. 382 hadde tiltalte kommet til Norge som flyktning og hadde sett flere familiemedlemmer sulte ihjel i hjemlandet. Selv om tiltalte nå viste en positiv utvikling og hadde begynt skolegang kunne ikke disse forholdene begrunne bruk av samfunnsstraff. Tiltalte i Rt. 2006 s. 382 var både beruset under handlingen og ung,¹⁵⁵ hvilket innebærer at tilfelle i HR-2019-1780-A ikke virker å skille seg betydelig fra det som har vært behandlet av Høyesterett tidligere. Det må dermed ses nærmere på hvorfor resultatet ble annerledes og om dette tyder på en endring i rettspraksis.

5.1.2 Betydningen av nedre sjikt av kroppsskade og fornærmedes eget forhold

I domspremissene blir betydningen av straffeloven § 78 bokstav a og bokstav c trukket inn som moment i en samlet vurdering, men det blir uttalt at grensdragningen ikke har betydning.¹⁵⁶ Videre vil dette refereres til som fornærmedes eget forhold.

Slaget med brennevinsflasken var et resultat av en fysisk konfrontasjon, hvor Høyesterett viste til lagmannsrettens uttalelser om at partene var jevngode i konfrontasjonen, og at det var

¹⁵⁴ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹⁵⁵ Rt. 2006 s. 382 avsnitt 9

¹⁵⁶ HR-2019-1780-A avsnitt 20 og 30

forståelig at tiltalte ble sint,¹⁵⁷ da fornærmede hadde oppført seg provoserende.

I likhet med tilfelle i Rt. 2007 s. 1052 kunne ikke fornærmedes forhold alene begrunne bruk av samfunnsstraff.¹⁵⁸ I HR-2019-1780-A var det imidlertid flere forhold som gjorde seg gjeldende, og det kan derfor trekkes paralleller til Rt. 2004 s. 1626 hvor provokasjon og omsorgssituasjon var tilstrekkelig for å idømme betinget fengsel fremfor ubetinget. Ettersom den skjøre livssituasjonen opptrådte i kombinasjon med fornærmedes eget forhold, kan det tilsi at vektleggingen av hensynet ikke utgjør en tydelig endring i rettspraksis.

Videre hørte skaden som ble påført til i det nedre sjiktet av anvendelsesområdet for kroppsskade.¹⁵⁹ Dette sier noe om grovheten av handlingen som er begått, og jo grovere en handling er, desto sterkere gjør de allmennpreventive hensynene seg gjeldende.¹⁶⁰ Da det er tale om en mindre grov handling, vil dette kunne gi større rom for å vektlegge individualpreventive hensyn. Når den aktuelle skaden blir ansett for å være i det nedre sjiktet, kan dette også begrunne valg av samfunnsstraff, uten at Høyesterett kommenterte dette eksplisitt.

Mindretallet i Rt. 2006 s. 382 så grovheten av handlingen opp mot de individualpreventive hensynene som gjorde seg gjeldende i saken, og mente at det var tilstrekkelig for å idømme samfunnsstraff. Selv om utgangspunktet ikke ble fraveket i den aktuelle dommen, viser dommen at de individualpreventive hensynene kan få større plass ved mindre grove handlinger. Ettersom det er tale om en handling i det nedre sjiktet av anvendelsesområdet vil ikke den skjøre livssituasjonen opptre alene og vektleggingen fraviker tilsynelatende ikke tidligere rettspraksis i stor grad.

Når man ser på flere forhold i sammenheng, så vil hensynene samlet sett lettere kunne heve «seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende»,¹⁶¹ hvilket kan forklare hvorfor det ble idømt samfunnsstraff i HR-2019-1780-A istedenfor ubetinget fengsel. Det var nettopp to forhold sett i sammenheng som førte til at betinget fengsel ble valgt fremfor

¹⁵⁷ HR-2019-1780-A avsnitt 21 og 22

¹⁵⁸ HR-2019-1780-A avsnitt 30

¹⁵⁹ Straffeloven § 273

¹⁶⁰ Eksempelvis uttalelsen i HR-2016-1364-A avsnitt 41

¹⁶¹ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

ubetinget fengsel i Rt. 2004 s. 1626. Vektleggingen av den skjøre livssituasjonen til tiltalte behøver dermed ikke tilsi noe retningsendring fra Høyesterett, all den tid det er selve kombinasjonen av flere forhold som anses som avgjørende.

Det må likevel bemerkes at Høyesterett eksplisitt pekte på at «[v]alg av samfunnsstraff som reaksjonsform må imidlertid særlig springe ut av den skjøre livssituasjonen domfelte befinner seg i.»¹⁶² Slik sett er det hensynet til den skjøre livssituasjonen som virker å være avgjørende for at man landet på samfunnsstraff. Dette kan sammenlignes med uttalelsene i Rt. 2006 s. 1447, hvor en vanskelig oppvekst ikke kunne begrunne bruk av samfunnsstraff, med mindre det også kunne påvises en rehabiliteringssituasjon.¹⁶³ Dermed var det rehabiliteringssituasjonen som var utslagsgivende for at det ble idømt samfunnsstraff. Uttalelsene i HR-2019-1780-A kan i likhet med Rt. 2006 s. 1447 tolkes som at fornærmedes eget forhold og nedre sjikt av anvendelsesområdet ikke alene er tilstrekkelig uten at det også konstateres en skjør livssituasjon. Dette underbygges av at det er den stabile livssituasjonen Høyesterett søkte å ivareta ved å bruke samfunnsstraff, da en slik reaksjonsform «vil kunne bidra til at hennes fotfeste styrkes ytterligere».¹⁶⁴

At Høyesterett lot en skjør livssituasjon tilsynelatende være et avgjørende moment åpner opp et større rom for vektlegging av individualpreventive hensyn enn tidligere, ettersom vurderingen ikke lenger er begrenset til å gjelde en «klar rehabiliteringssituasjon».¹⁶⁵

5.1.3 Betydningen av større vektlegging av individualpreventive hensyn utover rehabiliteringssituasjonen

Etter min oppfatning gir Høyesteretts uttalelser i HR-2019-1780-A et større rom for individualpreventive hensyn som ikke utelukkende bygger på tidligere rusmisbruk. På den måten bygger uttalelsene videre på mindretallsvotumet i Rt. 2006 s. 382, hvor annenvoterende trakk frem den skjøre livssituasjonen til tiltalte som tilstrekkelig uten at det forelå en rehabiliteringssituasjon.¹⁶⁶ Som følge av at fokus tidligere har vært på

¹⁶² HR-2019-1780-A avsnitt 43

¹⁶³ Rt. 2006 s 1447 avsnitt 20

¹⁶⁴ HR-2019-1780-A avsnitt 43

¹⁶⁵ Rt. 2006 s 1447 avsnitt 19

¹⁶⁶ Rt. 2006 s. 382 avsnitt 20

rehabiliteringssituasjoner, vil vektleggingen av en skjør livssituasjon tyde på en utvikling i retning av å åpne for at flere omstendigheter kan begrunne samfunnsstraff.

Fokuset som tidligere har vært på rehabiliteringstilfellene kan nok med rette kritiseres. Dette gjelder eksempelvis hvor tiltalte er tidligere ustraffet, ung og beruset idet den straffbare handlingen blir begått. Den kriminelle handlingen fremstår heller som et uheldig engangstilfelle, uten at lovovertrедeren nødvendigvis fremstår voldelig. Lovovertrедeren vil ofte kunne vise til et stabilt liv og dermed vil forholdene ligge godt til rette for at vedkommende kan dra nytte av samfunnsstraff fremfor ubetinget fengsel. Et hovedfokus på rehabiliteringssituasjoner kan lett føre til at samfunnsstraff er utelukket for denne type lovovertrедere, nettopp fordi livet til lovovertrедeren fremstår stabilt og velordnet.

Hvis hovedfokus flyttes bort fra rehabilitering til ivaretagelse av stabilitet, kan det åpne for økt bruk av samfunnsstraff ettersom flere lovovertrедere kan befinne seg i skjøre situasjoner som ikke knyttes til rusmisbruk. Utgangspunktet om ubetinget fengsel kan dermed svekkes, hvilket kan påvirke ivaretagelsen av de allmennpreventive virkningene. En lovovertrедelse som *bare* straffes med samfunnsstraff vil kunne oppfattes som mindre avskrekkende enn fengselsstraff, hvilket særlig må ses i lys av at kroppsskade anses som en svært alvorlig voldsforbrytelse. Hvis handlingen ikke straffes etter allmennhetens oppfatning vil dette kunne skade straffetrusselens evne til å være moraldannende. Dette i forbindelse med at idømmelse av en for mild straffereaksjon for en alvorlig krenkelse fort vil stride mot samfunnsmoralen.¹⁶⁷ Et for stort fokus på individualpreventive hensyn vil i større grad ivareta hensynet til lovovertrедeren enn allmennheten, hvilket stemmer dårlig overens med den sentrale plassen de allmennpreventive hensynene har i norsk rett.¹⁶⁸

Et sterkt fokus på individualpreventive hensyn vil også kunne føre til en form for forskjellsbehandling. Hvis to lovovertrедere begår samme handling, vil straffereaksjonsvalget kunne bli annerledes hvis bare den ene lovovertrедeren kan vise til en skjør livssituasjon. Her er det imidlertid sentralt at ved ivaretagelse av de individualpreventive hensynene så er det større sannsynlighet for at den andre lovovertrедeren ikke begår nye lovbrudd.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 83-84

¹⁶⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 78

¹⁶⁹ Strandbakken, Matningsdal (2004) s. 16

Forskjellsbehandlingen vil dessuten kunne bli noe kompensert ettersom lovovertrедeren må fullføre den subsidiære fengselsstraffen hvis vedkommende bryter vilkårene for samfunnsstraff.¹⁷⁰

Videre er det belastende å gjennomføre en samfunnsstraff, selv om det ikke utgjør samme belastning som en fengselsstraff. Alt etter hvor lang samfunnsstraff man idømmes vil mye av lovertrederens fritid gå med på å bidra til samfunnet, samtidig som han får tid og mulighet til å reflektere over sine egne handlinger. Samfunnsstraff er ulønnet arbeid, og hva som skal gjennomføres bestemmes ikke av lovovertrедeren selv, hvilket kan oppleves som tyngende.¹⁷¹

Selv om HR-2019-1780-A kan bety at individualpreventive hensyn får enda større plass i vurderingen om samfunnsstraff skal idømmes, betyr ikke det at utgangspunktet om ubetinget fengsel ikke lenger gjelder. Utgangspunktet følger av en langvarig og samstemt rettspraksis og er begrunnet i en klar lovgivervilje.¹⁷² Det må fremdeles foretas en konkret avveining av de individual- og allmennpreventive hensynene. Jo grovere handlingen er, desto mer skal til for at de individualpreventive hensynene slår gjennom. Ved et lignende saksforhold som i HR-2019-1780-A er det imidlertid grunn til å tro at en skjør livssituasjon vil være utslagsgivende for at samfunnsstraff idømmes.

Dommen kan dermed gi uttrykk for at det har skjedd en fokusendring hos Høyesterett, og at rehabilitering ikke er det eneste som kan anses som en tilstrekkelig begrunnelse for samfunnsstraff i kroppsskadesaker. Samfunnsstraff skal oppleves som noe konstruktivt, og lovovertrедere som allerede har nokså stabile liv kan dra nytte av samfunnsstraffen på lik linje med en person i en rehabiliteringssituasjon.

5.2 Oppfølging i underrettspraksis

Selv om det er vanskelig å si med sikkerhet hvilken betydning HR-2019-1780-A vil ha for anvendelsesområdet for samfunnsstraff i kroppsskadesaker, vil en nærmere analyse av underrettspraksis avsagt etter høyesterettsdommen kunne gi visse indikasjoner på om landets

¹⁷⁰ Straffeloven § 52 første ledd

¹⁷¹ Tiltakene tilpasses lovovertrедeren, men bestemmes av kriminalomsorgen, jf. straffegjennomføringsloven § 53 andre ledd

¹⁷² Se eksempelvis Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8 og Rt. 2006 s. 1447 avsnitt 14 og Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 466

tingretter og lagmannsretter anser anvendelsesområdet for samfunnsstraffen som utvidet.

I henhold til alminnelig juridisk metode vil avgjørelser fra underrettene ha atskillig mindre rettskildemessig vekt enn avgjørelser fra Høyesterett. Dette henger sammen med at Høyesterett dømmer i siste instans,¹⁷³ og at det kun er Høyesteretts avgjørelser som regnes som prejudikater. Følgelig vil Høyesteretts avgjørelser være bindende for de andre norske domstolene, og avgjørelser i tingrettene og lagmannsrettene kan alltid overprøves av Høyesterett. På en annen side behandler Høyesterett kun rundt hundre saker i året,¹⁷⁴ og en entydig og samstemt underrettspraksis vil kunne ha vesentlig betydning for å sikre forutberegnelighet for borgerne.¹⁷⁵

5.2.1 Aktuelle saker

Et tilfelle med likhetstrekk med HR-2019-1780-A er LF-2019-144585. Tiltalte hadde slått fornærmede med en slepetaukrok, som resulterte i to rifter i hodebunnen som måtte sys. I likhet med HR-2019-1780-A, var fornærmedes eget forhold et element i vurderingen da fornærmede hadde deltatt i en verbal konfrontasjon mot tiltalte og hans bror, og oppfordret tiltalte til «å gå på han». Handlingen var også i nedre sjikt av kroppsskadebegrepet.¹⁷⁶

Lagmannsretten kom likevel enstemmig til at utgangspunktet om ubetinget fengsel ikke kunne fravikes, ettersom det ikke kunne identifiseres en tilsvarende skjør livssituasjon som i HR-2019-1780-A.¹⁷⁷

I motsetning til domfelte i HR-2019-1780-A fremsto tiltalte i dommen som «robust og ressurssterk» og fremtidig yrkesutøvelse ville ikke blitt påvirket av fengselssoning.¹⁷⁸

Lagmannsretten viste til tiltaltes kulturelle bakgrunn og opplevelser tidligere i livet som eventuell forklaring på hvorfor tiltalte ikke klarte å trekke seg unna konfrontasjonen.¹⁷⁹ Dette kunne imidlertid ikke anses som en skjør livssituasjon, hvilket underbygger forståelsen av at terskelen for at noen befinner seg i en skjør livssituasjon er høy.

¹⁷³ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges grunnlov § 88 første ledd

¹⁷⁴ Øie (2020), under «Saker i 2019»

¹⁷⁵ Monsen (2012) s. 39

¹⁷⁶ LF-2019-144585 s. 3

¹⁷⁷ LF-2019-144585 s. 4

¹⁷⁸ LF-2019-144585 s. 4

¹⁷⁹ LF-2019-144585 s. 4

Lagmannsretten trakk uansett hensynet til en skjør livssituasjon inn som et relevant hensyn i straffutmålingen, hvilket viser at omfanget av hensyn som kan vektlegges fremstår som utvidet. Selv om tiltalte ikke befinner seg i en skjør livssituasjon, vil muligheten til å vektlegge hensynet kunne åpne et større rom for vektlegging av individualpreventive hensyn generelt.

Dommen støtter videre slutningen om at det var den skjøre livssituasjonen som var avgjørende i HR-2019-1780-A, ettersom både fornærmedes eget forhold og nedre sjikt av kroppsskadebegrepet var en del av vurderingen i LF-2019-144585. Lagmannsrettens uttalelser kan tolkes i den retning at det nettopp var mangelen på en skjør livssituasjon som var utslagsgivende for at samfunnsstraff var utelukket.

Et tilfelle hvor det ble konstatert en tilstrekkelig skjør livssituasjon er 19-092020MED-BERG/4. En 22 år gammel gutt hadde sparket en politihøgskolestudent i mage-/lårregionen og skadet hånden hans.¹⁸⁰ Det var dermed tale om en kroppsskade og vold mot offentlig tjenestemann, som utgjorde brudd på både straffeloven § 273 og § 155. På bakgrunn av hvem handlingen var rettet mot, gjorde de allmennpreventive hensynene seg i større grad gjeldende og utgangspunktet om ubetinget fengsel var klart.¹⁸¹ Retten kom likevel frem til at det skulle idømmes samfunnsstraff.

Tiltalte hadde i flere år hatt problemer med sin psykiske helse, og hadde vært gjennom personlige omveltninger som hadde gått dypt inn på han. Etter lovovertrædelsen hadde tiltalte flyttet hjem til foreldrene sine, og fikk nå oppfølging på sykehus. Det var følgelig mulig å identifisere en positiv utvikling hos tiltalte som hadde opparbeidet seg en viss stabilitet til tross for et dårlig utgangspunkt.¹⁸² Lagmannsretten sammenlignet tilfelle med HR-2019-1780-A og falt ned på samme løsning, at tiltalte skulle få den «sjansen som ligger i dom på samfunnsstraff».¹⁸³

¹⁸⁰ 19-092020MED-BERG/4 s. 2

¹⁸¹ 19-092020MED-BERG/4 s. 4

¹⁸² 19-092020MED-BERG/4 s. 5

¹⁸³ 19-092020MED-BERG/4 s. 5

Utgangspunktet om ubetinget fengsel ble fraveket på bakgrunn av en skjør livssituasjon som kunne blitt forringet av en fengselsstraff. Avgjørelsen støtter dermed slutningen om at hensynet til en skjør livssituasjon er relevant for straffutmålingen. Et slikt synspunkt underbygges ved at tingretten uttalte at «hensynet til å opprettholde den positive utviklingen han nå er i må anses å veie tyngre enn hensynet til allmennprevensjon».¹⁸⁴ Dommen gir imidlertid også uttrykk for at det må være et viss symptomtrykk, og at det må være konkrete holdepunkter for at tiltalte er i ferd med å bygge opp en stabilitet i livet. Enhver vanskeligstilt livssituasjon vil dermed ikke være tilstrekkelig for å anses som en skjør livssituasjon.

En annen avgjørelse hvor en skjør livssituasjon ble utslagsgivende er 19-07-5606MED-OTIR/03. En 22 år gammel kvinne hadde slått fornærmede i ansiktet to ganger med hånden og en gang i hodet med et glass.¹⁸⁵ Fornærmede ble påført en kroppsskade, og retten tok utgangspunkt i ubetinget fengsel. Retten kom imidlertid frem til at saksforholdet hadde store likhetstrekk med HR-2019-1780-A og la til grunn at samfunnsstraff skulle idømmes for å ivareta «den lille stabiliteten som hun er ferd med å opparbeide seg».¹⁸⁶

Dommen gjør det tydelig at en skjør livssituasjon anses som et hensyn som kan vektlegges i straffutmålingen. Tiltaltes forhold innfridde terskelen på bakgrunn av at barndommen hennes hadde vært preget av vold og flere barnevernsinstitusjoner, samt at hun hadde gått gjennom en vanskelig periode etter at hun mistet et nyfødt barn. Tiden etter hun mistet barnet hadde i tillegg vært preget av hasj og alkohol. Tiltalte hadde likevel klart å opparbeide seg noe stabilitet med ny jobb, fått gode tilbakemeldinger fra arbeidsgivere og ble ansett for å være ressurssterk.¹⁸⁷ Basert på rettens uttalelser var det ivaretagelsen av stabiliteten som var utslagsgivende for reaksjonsvalget, og at samfunnsstraff ble ansett som en bedre egnet straffereaksjon. Livssituasjonen til tiltalte, som fremsto sårbar og omfattende, underbygger slutningen om at det skal noe til før man befinner seg i skjør livssituasjon.

Selv om rusmisbruk tidligere hadde vært en del av tiltaltes liv, så kunne ikke retten se at det gjaldt en klar rehabiliteringssituasjon.¹⁸⁸ Dette virket likevel ikke å være avgjørende, all den

¹⁸⁴ 19-092020MED-BERG/4 s. 5

¹⁸⁵ 19-07-5606MED-OTIR/03 s. 2

¹⁸⁶ 19-07-5606MED-OTIR/03 s. 6

¹⁸⁷ 19-07-5606MED-OTIR/03 s. 5-6

¹⁸⁸ 19-07-5606MED-OTIR/03 s. 6

tid det kunne konstateres en skjør livssituasjon. Uttalelsen kan tolkes som et argument for at fokuset har flyttet seg fra rehabiliteringssituasjonene over til individualpreventive hensyn mer generelt.

Avgjørelsen underbygger videre det som er sagt om utgangspunkter for straffutmåling, nemlig at det vil være naturlig å falle ned på samme resultat som i HR-2019-1780-A hvis saksforholdet er likt nok. Tingretten kommenterte eksplisitt at «[s]aksforholdet i nærværende sak synes å ha store likhetstrekk med saksforholdet omtalt i [HR-2019-1780-A] både hva gjelder type vold, skadeomfang og provokasjon i forkant.»¹⁸⁹ Da det i tillegg kunne konstateres en skjør livssituasjon, idømte retten samfunnsstraff.

I 20-043480MED-BERG/6 ble tiltalte også idømt samfunnsstraff for kroppsskade.

Lovovertrederen var en 20 år gammel mann, som hadde skallet fornærmede i ansiktet utenfor et utested.¹⁹⁰ Utgangspunktet om ubetinget fengsel ble fraveket, og begrunnelsen for dette virker å være ivaretagelse av tiltaltes stabile livssituasjon. De faktiske omstendighetene i saken var noe likt som i HR-2019-1780-A da tiltalte var ung, tidligere ustraffet og beruset under handlingen. Tilsvarende var fornærmedes eget forhold også en del av hendelsesforløpet og kroppsskaden var mindre alvorlig enn et normalt tilfelle.¹⁹¹ Det var imidlertid ingen holdepunkter for at tiltalte befant seg i en skjør livssituasjon, det fremsto heller som tiltalte hadde vært i en mer konstant stabil livssituasjon.¹⁹² Retten falt likevel ned på samfunnsstraff.

Tiltalte arbeidet som rørlegger på fulltid og bodde hjemme hos sin mor. Det var også holdepunkter for at han var del av et positivt ungdomsmiljø, og at et opphold i fengsel dermed ville være skadelig for tiltaltes situasjon.¹⁹³ Det blir ikke kommentert hvorfor fengselsopphold vil være særlig skadelig for tiltaltes situasjon, all den tid et fengselsopphold antas å ha en negativ virkning på enhver livssituasjon.

Dommen fremstår som et tilfelle hvor man går langt for å idømme samfunnsstraff. Retten la avgjørende vekt på en relativt ordinær livssituasjon og avgjørelsen fremstår dermed som en

¹⁸⁹ 19-07-5606MED-OTIR/03 s. 5 (I dommen vises det til Rt. 2019 s. 1780, men dette er feil)

¹⁹⁰ 20-043480MED-BERG/6 s. 2

¹⁹¹ 20-043480MED-BERG/6 s. 4-5

¹⁹² 20-043480MED-BERG/6 s. 5

¹⁹³ 20-043480MED-BERG/6 s. 5

svekkelse av utgangspunktet om ubetinget fengsel i kroppsskadesaker. Avgjørelsen åpner imidlertid for å stille spørsmål ved hvorfor den ovennevnte rettspraksisen bare ivaretar hensynet til en stabil livssituasjon såfremt tiltalte kan vise til en viss skjørhet. Hvis det ikke gis rom for å vektlegge en mer generell stabil livssituasjon kan det fort fremstå som en ulempe å ha «livet på stell».

6 Dagens bruk av samfunnsstraff

6.1 Oppsummering av funn

Gjennomgangen av underrettspraksis i kjølvannet av HR-2019-1780-A viser primært at en skjør livssituasjon konstateres hvor de faktiske forhold har klare likhetstrekk med saksforholdet i HR-2019-1780-A. Der tiltalte ble ansett som robust og ressurssterk, som i LF-2019-144585, dømte lagmannsretten ubetinget fengselsstraff. På bakgrunn av at det skal klare likhetstrekk til, samt at underrettspraksis utviser stor forsiktighet i selve sammenligningen,¹⁹⁴ kan det hevdes at utgangspunktet *så langt* ikke har blir vesentlig svekket selv ved skjør livssituasjon som vurderingsmoment i straffutmålingen.

Den forsiktigheten som utøves kan gi rom for å stille spørsmål ved om HR-2019-1780-A egentlig vil få så stor betydning ved straffereaksjonsvalget. De allmennpreventive hensynene vil fremdeles stå sentralt ved valg av straffereaksjon, og de individualpreventive hensynene ilegges ikke noe vesentlig mer vekt enn tidligere. Underrettspraksis gir imidlertid holdepunkter for at det er helheten av livssituasjonen som skal vurderes og at en skjør livssituasjon er et moment som har egenvekt ved valg av straffereaksjon. Dette vil gi et utvidet omfang av hensyn som vektlegges i straffutmålingen i kroppsskadesaker.

Selv om en skjør livssituasjon kan sies å ha egenvekt ved avgjørelsen av straffereaksjon, viser den gjennomgåtte rettspraksisen at det, i likhet med rehabiliteringssituasjonen, må kunne identifiseres en nokså klar skjør livssituasjon. Til dette kan det innvendes at enhver livssituasjon vil kunne forringes av fengselsstraff, sett i sammenheng med de negative virkningene ved fengselssoning. Dette må imidlertid ses i lys av det klare utgangspunktet for kroppsskade, som gir grunn til å kreve mer enn en vanskeligstilt livssituasjon. Hvis livssituasjonen ikke påvirkes i betydelig grad av fengselssoning, så er det naturlig at utgangspunktet legges til grunn.

Muligheten til å vektlegge en skjør livssituasjon vil imøtekomme ønske om en økt bruk av samfunnsstraff og flere vil få muligheten til å dra nytte av den konstruktive virkningen samfunnsstraff er ment å ha. Det er likevel sikkert at straffutmåling fremdeles beror på en konkret og individuell vurdering. Analysen av underrettspraksis viser imidlertid at ved

¹⁹⁴ Se eksempelvis LA-2019-174620 og LB-2019-172002 hvor det ikke ble idømt samfunnsstraff.

lignende forhold som i HR-2019-1780-A vil det med stor sannsynlighet idømmes samfunnsstraff fremfor ubetinget fengsel i fremtiden. Hvorvidt dette hadde blitt gjort før avgjørelsen virker mindre sannsynlig, all den tid Høyesterett tidligere har avvist belastende og vanskelige situasjoner som tilstrekkelig for å idømme samfunnsstraff.¹⁹⁵

Å sammenligne livssituasjoner vil selvfølgelig være en vanskelig oppgave for domstolene, da livssituasjoner er noe helt individuelt. Dette vanskeliggjør avveiningen mellom individual- og allmennpreventive hensyn, ettersom en for stor vektlegging av individualpreventive hensyn kan oppfattes som støtende overfor allmennheten og således svekke allmennprevensjonen. Det er derfor viktig at selv om en skjør livssituasjon kan være et avgjørende hensyn for at man velger samfunnsstraff, skal det fremdeles en del til før det gjøres unntak fra utgangspunktet om ubetinget fengsel. Dette samsvarer godt med Høyesteretts uttalelser i Rt. 2015 s. 693 – livssituasjonen må være tilstrekkelig skjør før den utgjør «omstendigheter som hever seg markant over de hensynene som vanligvis gjør seg gjeldende».¹⁹⁶

Selv om flertallet av avgjørelsene fra underrettene peker i retning av at det skal noe til før man befinner seg i en skjør livssituasjon, utpeker 20-043480MED-BERG/6 seg i en annen retning. Det blir idømt samfunnsstraff på bakgrunn av stabilitet hos tiltalte, uten at det påvises skjørhet ved stabiliteten.¹⁹⁷ Avgjørelsen i tingretten kan dermed rukke med utgangspunktet om ubetinget fengsel, ettersom stabilitet alene ikke tidligere har blitt ansett tilstrekkelig til å fravike utgangspunktet om ubetinget fengsel. Tilfelle i saken er heller ikke særlig likt saksforholdet i HR-2019-1780-A, og avgjørelsen passer dermed dårlig overens med det som er sagt om utgangspunktene for straffutmåling. Avgjørelsen passer i det hele tatt dårlig overens med det som er skrevet som en oppsummering for funnene i underrettspraksis, men åpner opp for en mulighet til å stille spørsmål ved hvorfor stabilitet ikke skal ivaretas med mindre man kan konstatere en skjørhet. Dette gjelder særlig i de tilfellene hvor det er tale om en ung, tidligere ustraffet lovovertreder, som vil anses godt tjent med idømmelse av samfunnsstraff. Selv om det gjelder en tingrettsdom, som har lite rettskildemessig vekt, mener jeg likevel at avgjørelsen kan gi rom for å kritisere dagens bruk av samfunnsstraff.

¹⁹⁵ Se eksempelvis Rt. 2006 s. 382 avsnitt 13 og Rt. 2004 s. 1016 avsnitt 11

¹⁹⁶ Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹⁹⁷ 20-043480MED-BERG/6 s. 5

6.2 Problematikken rundt stabilitet

Spørsmålet om hvorfor stabilitet normalt ikke vektlegges i straffutmålingen kan besvares med at det passer dårlig sammen med utgangspunktet om ubetinget fengsel. Utgangspunktet har lenge stått sterkt i rettspraksis¹⁹⁸ og er begrunnet i en klar lovgivervilje.¹⁹⁹ Hvis den omstendighet at tiltalte har en stabil livssituasjon er tilstrekkelig til å fravike utgangspunktet, kan man stå overfor en situasjon hvor samfunnsstraff blir mer og mer vanlig ved kroppsskade og utgangspunktet blir svekket.

Dette gir rom til å stille spørsmål ved hvorfor utgangspunktet om ubetinget fengsel skal stå så sterkt. Jeg har tidligere påpekt at utgangspunktet bygger på en tanke om ivaretagelse av allmennprevensjon, at handlingen rammer et sentralt retts gode som samfunnet verdsetter og at grove handlinger straffes hardere enn mindre grove handlinger. Det er imidlertid også holdepunkter for at samfunnsstraff kan ivareta allmennpreventive hensyn, hvilket også i større grad ivaretar individualpreventive hensyn.²⁰⁰ Videre kan det stilles spørsmål ved allmennprevensjon som formål med straff, all den tid straffetrusselen ikke vil ha avskrekkende virkning for alle.²⁰¹ Det er også et poeng at virkningen av allmennprevensjon vanskelig kan undersøkes empirisk.²⁰² Et betimelig spørsmål er da om man heller burde velge den reaksjonsformen som er mest konstruktiv for lovovertrederens del.

Utgangspunktet om ubetinget fengsel kan i verste fall føre til at flere opplever de destruktive virkningene av fengselssoning. Det hevdes at bruk av fengsel ikke kan forsvares som et middel for å rehabilitere lovovertredere og at fengsel i verste fall kan få motsatt effekt.²⁰³ Videre er fengsel, som nevnt, en særlig synlig og stigmatiserende straffereaksjon, og fengselssonings evne til å hindre tilbakefall er normalt liten.²⁰⁴ Bruk av samfunnsstraff som alternativ til ubetinget fengsel vil nok ikke fjerne enhver destruktiv virkning av straff, men vil i større grad kunne virke konstruktivt for lovovertrederen. Dette gjelder all den tid lovovertrederen får mulighet til å oppleve rehabilitering i større grad, da tiltakene er tilpasset

¹⁹⁸ Eksempelvis Rt. 2015 s. 693 avsnitt 8

¹⁹⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 446

²⁰⁰ Sett i lys av utformingen av straffen, jf. straffegjennomføringsloven § 53 andre ledd

²⁰¹ NOU 2003: 15 s. 49 første spalte

²⁰² NOU 2003: 15 s. 49 andre spalte, se også Gröning, Husabø, Jacobsen (2019) s. 51

²⁰³ Mathiesen (2007) s. 83

²⁰⁴ NOU 1983: 57 s. 194

hver enkelt.²⁰⁵ Høyesterett har også understreket den rehabiliterende virkningen samfunnsstraff kan ha.²⁰⁶

Den snevre adgangen til å idømme samfunnsstraff ved kroppsskade stemmer også dårlig overens med den bærende strafferettsteorien i norsk rett.²⁰⁷ Hovedtanken i de relative strafferettsteorier er at straff ikke skal være en unødvendig påføring av lidelse, men at gjennomføringen av straff skal være praktisk nyttig.²⁰⁸ En økt bruk av samfunnsstraff vil føre til at flere lovovertridere gir tilbake til samfunnet samtidig som vedkommende må jobbe med seg selv, slik at hen ikke ender opp i samme situasjon igjen. På den måten vil samfunnsstraff være en nyttig gjennomføring og praktisk bruk av straff, hvorav fengsel heller kan oppleves som en unødvendig påføring av lidelse.

Videre kan et økt fokus på straffens forbedrende virkning identifiseres hos lovgiver. I juli 2014 ble ungdomsstraff, som er rettet mot unge lovbrøyttere fra 15 til 18 år, innført. Innholdet av ungdomsstraffen er tiltak som fastsettes av ungdomsstormøte.²⁰⁹ I likhet med samfunnsstraff vil ungdomsstraff i større grad kunne tilpasses den enkelte lovovertridere, alt etter hva som anses mest tjenlig for vedkommende.²¹⁰ Det at lovgiver har gått inn for å få en ny straffeform med fokus på forbedring hos lovovertrideren, kan gi et tegn om at samfunnsstraff også burde benyttes i større grad. Samfunnsstraff vil også være en straffereaksjon som kan fremheve og sikre den forbedrende virkning ved straff.

En vektlegging av stabilitet uten skjørhet, som gjøres i 20-043480MED-BERG/6 kan harmonere godt med et ønske om økt bruk av samfunnsstraff. Selv om avgjørelsen i HR-2019-1780-A fører til at omfanget av hensyn som vektlegges i straffutmålingen utvides, vil ikke dette gjelde stabilitet i seg selv, men stabilitet sett i sammenheng med en skjør livssituasjon. Dermed kan fokuset ha blitt flyttet fra rehabilitering til skjør livssituasjon, mens stabilitet blir stående igjen som en omstendighet det ikke tas hensyn til alene. På den måten vil utgangspunktet om ubetinget fengsel fremdeles være den klare hovedregelen i

²⁰⁵ Straffegjennomføringsloven § 53 andre ledd

²⁰⁶ HR-2019-1780-A avsnitt 43

²⁰⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 77

²⁰⁸ Andenæs, Rieber-Mohn, Sæther (2016) s. 67

²⁰⁹ Konfliktrådsloven § 25 første ledd

²¹⁰ Konfliktrådsloven § 25 første og andre ledd

kroppsskadesaker.

Selv om det er få holdepunkter for at stabilitet kan hensynstas uten en form for skjørhet, er det likevel rom for å legge vekt på en skjør livssituasjon. Utfallet i HR-2019-1780-A har dermed ført til en utvidelse av hvilke hensyn som vektlegges i straffutmålingen og viser at det forekommer utvikling på anvendelsesområdet for samfunnsstraff ved kroppsskade. Dette kan igjen tilsi at en stabil livssituasjon ikke nødvendigvis trenger å anses som en ulempe i fremtiden.

Kildeliste

Litteratur

Bøker

Andenæs, Johs. og Fliflet, Arne, *Statsforfatningen i Norge*, 11. utgave, Universitetsforlaget 2017.

Andenæs, Johs., Rieber-Mohn, Georg og Sæther, Knut Erik, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave, Universitetsforlaget 2016.

Clausen, Susanne, *Samfundstjeneste - virker det?* 1. utgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2007.

Hauge, Ragnar, *Straffens begrunnelser*, 1. utgave, Universitetsforlaget 1996.

Gröning, Linda, Husabø, Erling Johannes og Jacobsen, Jørn, *Frihet, forbrytelse og straff*, 2. utgave, Fagbokforlaget 2019.

Gröning, Linda Husabø, Erling Johannes, Jacobsen, Jørn og Strandbakken, Asbjørn, *Forbrytelser i utvalg: Straffelovens regler om voldsforbrytelser, seksualforbrytelser, formuesforbrytelser og narkotikaforbrytelser*, 1. utgave, Fagbokforlaget 2020.

Mathisen, Thomas, *Kan fengsel forsvares?* 3. utgave, Pax forlag 2007.

Monsen, Erik, *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, 1. utgave, Cappelen Damm 2012.

Artikler

Holmboe, Morten, «Samfunnsstraff i nyere rettspraksis – en oversikt», *Lov og Rett 2004*, Universitetsforlaget s. 532-552.

Iversen, Jørgen Spangen og Kristoffersen, Ragnar, «Samfunnsstraff – på tide med en revisjon», *Tidsskrift for strafferett*, nr. 3/2018 (Volum 18), s. 151-180.

Strandbakken, Asbjørn og Matningsdal, Magnus, «Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001», *Jussens Venner* 39/2004 – 1, s. 1-18.

Lovregister

Kongeriket Norges Grunnlov, 17. mai 1814 (Grunnloven – Grl.)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl.)

Lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven – strgjfl.)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.)

Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven – vgml.)

Lov 20. juni 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven – konfrådl.)

Forarbeider

Norges offentlige utredninger

NOU 1983: 57 Straffelovgivningen under utforming

NOU 2002: 4 Ny straffelov

NOU 2003: 15 Fra bot til bedring. Et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 72 (1989-1990) Om lov om endringer i straffeloven mv. (samfunnstjeneste)

Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) Om lov om endring i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv.
(skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet,
terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste
delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

Innstillinger og meldinger fra Stortinget

St.meld. nr. 27 (1997-1998) Om kriminalomsorgen

Innst. O. nr. 72 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven)

St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn
(kriminalomsorgsmelding)

Domsregister

Høyesterett

Rt. 1977 s. 1207

Rt. 1995 s. 1347

Rt. 2002 s. 1403

Rt. 2003 s. 1455

Rt. 2004 s. 1016

Rt. 2004 s. 1626

Rt. 2006 s. 382

Rt. 2006 s. 1447

Rt. 2007 s. 1052

Rt. 2009 s. 294

Rt. 2009 s. 321

Rt. 2009 s. 1371

Rt. 2010 s. 1313

Rt. 2011 s. 1368

Rt. 2012 s. 34

Rt. 2013 s. 978

Rt. 2013 s. 1132

Rt. 2015 s. 693

HR-2016-1364-A

HR-2019-425-A

HR-2019-1780-A

HR-2019-2095-A

Lagmannsretten

LF-2019-144585, sidetall som det vises til i fotnotene referer til utskriftsversjonen fra Lovdata. Utskriftsversjonen inneholder sammendrag, dokumenttekst, fotnoter og innholdsfortegnelse.

LA-2019-174620

LB-2019-172002

Tingretten

19-075606MED-OTIR/03, sidetall som det vises til fotnotene referer til tilsendt domsavsigelse på PDF-fil fra Oslo tingrett. Avgjørelsen er vedlagt.

19-092020MED-BERG/04, sidetall som det vises til fotnotene referer til tilsendt domsavsigelse på PDF-fil fra Bergen tingrett. Avgjørelsen er vedlagt.

20-053992MED-OTIR/07, sidetall som det vises til fotnotene referer til tilsendt domsavsigelse på PDF-fil fra Oslo tingrett. Avgjørelsen er vedlagt.

20-043480MED-BERG/6, sidetall som det vises til fotnotene referer til tilsendt domsavsigelse på PDF-fil fra Bergen tingrett. Avgjørelsen er vedlagt.

Nettartikler

Høyesterettsjustitiarius Øie, Toril Marie, *Høyesteretts pressefrokost 2020*,

innledningsforedrag under Høyesteretts pressefrokost 2020 13. januar 2020, Oslo, hentet fra <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/hoyesterett/artikler/oie/hoyesteretts-pressefrokost-2020/#:~:text=I%202019%20behandlet%20H%C3%B8yesterett%2059,er%20det%20h%C3%B8yeste%20siden%202013>. sist sjekket 04.12.2020.

Mæhlum, Sverre, «Rehabilitering», Store medisinske leksikon, 25. september 2020, hentet fra <https://sml.snl.no/rehabilitering>, sist sjekket 26.11.20.

Sandøy, Thomas Anton, «Narkotikabruk i Norge», Folkehelseinstituttet, 31.08.2020, hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/narkotikainorge/bruk-av-narkotika/narkotikabruk-i-norge/?term=&h=1>, sist sjekket 04.11.20.

SSB, «Straffereaksjoner, 2004», 14.12.2005, hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/straff/arkiv/2005-12-14>, sist sjekket 04.12.2020.

SSB, «Straffereaksjoner», 26.11.2020, hentet fra <https://www.ssb.no/straff>, sist sjekket 02.12.2020

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 14.10.2019

Saksnr: 19-075606MED-OTIR/03

Rettsens leder: Tingrettsdommer Carsten Anker

Meddommere:

Jonas Bjørge Schau
Marie Kalfoss

Påtalemyndigheten

Politiadvokat Johannes Hafsahl

mot

Sara Barud

Advokat Knut Henrik Boehlke
v/advokatfullmektig Petter Enholm

DOM

Sara Barud er født 31.08.1996 og bor i Gamleveien 14 i Lommedalen i Bærum. Hun har tidligere jobbet som barnehageassistent gjennom bemanningsbyrået Adecco, men har nå fått jobb som salgskonsulent.

Ved tiltalebeslutning utferdiget av politimesteren i Oslo er hun satt under tiltale ved Oslo tingrett for overtredelse av

Straffeloven § 273

for å ha skadet en annens kropp eller helse, gjort en annen fysisk maktesløs eller fremkalt bevisstløshet eller liknende tilstand hos en annen.

Grunnlag:

Lørdag 4. mai 2019 ca. kl. 01.45 på utestedet Justisen i Møllergata 15 i Oslo slo hun Leila Dale to ganger i ansiktet med hånden og en gang i hodet med et glass slik at hun fikk et kutt som måtte syes med fem sting.

Hovedforhandling ble holdt 08.10.2019. Tiltalte møtte og erkjente seg ikke skyldig etter tiltalebeslutningen.

Retten mottok forklaring fra 5 vitner, og det ble foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Aktor la ned påstand om at tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til fengsel i 3 måneder med fradrag av 3 dager for utholdt varetekt.

Forsvarer la ned påstand om at tiltalte frifinnes, subsidiært at hun anses på mildeste måte.

Retten vurdering

Skyldspørsmålet:

Retten legger til grunn følgende forhold som klart bevist:

Den 04.05.2019 omkring kl. 01.45 satt tiltalte ved et bord på utestedet Justisen i Møllergata 15 i Oslo sammen med flere venninner. Tiltalte hadde drukket ca. en halv øl. Tiltalte så at fornærmede kom inn på utestedet sammen med noen venner, og gjorde sin venninne Stine Brusveen oppmerksom på dette. Fornærmede så tiltalte, og gikk bort til bordet der tiltalte satt. Hun stilte seg rett ovenfor tiltalte og lente seg over bordet mot henne. Tiltalte reiste seg da opp, og sa gjentatte ganger til fornærmede: «*hva vil du?*». Da fornærmede ikke trakk seg unna, klappet tiltalte til fornærmede med flat hånd på kinnet for å få henne til å gå. Da fornærmede fortsatt ble stående, klappet tiltalte til fornærmede enda en gang med

flat hånd på kinnet for å få henne til å gå. Det oppstod dermed et basketak hvor fornærmede grep tak i tiltalte, og hvor både fornærmede og tiltalte holdt hverandre i håret og lugget. En gutt kom til og forsøkte å skille tiltalte og fornærmede fra hverandre. Mens dette skjedde, tok tiltalte tak i flere glass med drinker som stod i nærheten og kastet innholdet i retning fornærmede. Til slutt tok hun tak i et nytt glass og slo fornærmede i hodet med dette. Slaget resulterte i at fornærmede fikk et kutt ved hårfestet i hodet som senere måtte sys med 5 sting på legevakten.

Ved bevisvurderingen har retten særlig lagt vekt på tiltaltes egen forklaring. Hennes forklaring støttes av vitneforklaringen til Tracy Ann Premdas som var sammen med fornærmede denne kvelden. Tiltaltes og Premdas' forklaringer stemmer i det vesentlige overens med Stine Brusveens forklaring.

Når det gjelder hodeskaden, vises det videre til fremlagte illustrasjonsmappe med bilder av fornærmede datert 04.05.2019 samt poliklinisk notat fra skadelegevakten av samme dato hvor det fremkommer:

«Sentralt helt cranialt over os frontale ses en 4 cm lang laserasjon. Spriker noe...

Såret i hodebunnen vaskes med naCl før det settes lidokain 10 mg/ml 4 ml i sårkantene. Såret lukkes med 5 avbrutte suturer dafilon 4/0.»

Skadene på fornærmede utgjør etter rettens oppfatning en kroppsskade etter straffeloven § 273.

Retten finner det også bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte har handlet forsettlig, og hadde til hensikt å treffe fornærmede i hodet med glasset. Det må videre ha fremstått for tiltalte som overveiende sannsynlig at det ville oppstå en skade som følge av slaget. Det vises her til skadepotensialet av å bruke et glass. Et glass er i utgangspunktet hardt, men kan også knuse ved slag, og har dermed et stort skadepotensiale.

Hendelsen på Justisen må etter rettens syn ses i sammenheng med forholdet tiltalte hadde til fornærmede. Tiltalte og fornærmede var tidligere gode venner, men vennskapet ble avsluttet blant annet fordi tiltalte ved én anledning hadde hatt seksuell omgang med fornærmedes ekskjæreste. Det var et dårlig forhold mellom dem etter dette, noe som blant annet ledet til flere ubehagelige meldingsutvekslinger på mobiltelefon og til en voldsepisode som fant sted på Café Sør omtrent én måned før episoden på Justisen. Tiltalte hadde også denne kvelden vært ute sammen med noen venninner. Fornærmede hadde også da kommet bort til tiltalte og først strøket tiltalte på kinnet og hvisket «*husker du meg?*» i øret hennes. Deretter hadde fornærmede tatt kraftig tak i tiltaltes hår og lugget. Dette hadde ledet til et basketak, og begge ble kastet ut fra utestedet. Basketaket hadde fortsatt utenfor utestedet.

Om disse forholdene, har retten ved bevisvurderingen lagt vekt på tiltaltes forklaring. Tiltaltes forklaring støttes av forklaringen til venninnen Habbon Mohamed Hashi og til dels også av fornærmede selv. Fornærmede har bekreftet den bakenforliggende historien mellom dem, og at det hadde funnet sted en voldsepisode i forkant. Hun kunne imidlertid ikke forklare seg like detaljert om episoden på Café Sør da hun ikke husket, men mente at det var tiltalte som hadde vært veldig full og hadde oppsøkt og truet henne på toalettet. Retten fester ikke lit til fornærmedes forklaring på dette punkt. Med utgangspunkt i forhistorien som er bekreftet av både tiltalte og fornærmede samt vitnene Brusveen og Hashi, fremstår det som lite troverdig at det var tiltalte som skulle ha oppsøkt og truet fornærmede på Café Sør. Ved hendelsen på Justisen omtrent én måned senere, er det også klart at det var fornærmede som først tok initiativet til å ta kontakt med tiltalte.

Forsvarer har anført at tiltalte må frifinnes for voldshandlingen da tiltalte handlet i nødverge.

For at det skal foreligge en nødvergesituasjon kreves det etter straffeloven § 18 at den ellers straffbare handlingen blant annet må være foretatt for å avverge et ulovlig angrep og at angrepet ikke må gå lenger enn nødvendig.

Retten kan ikke se at det her forelå noen nødvergesituasjon. Slik retten har funnet det bevist, kan ikke retten se at fornærmede før tiltaltes fysiske handlinger har oppført seg på en måte som skulle indikere at det var fare for noe nærstående angrep fra fornærmedes side. Riktignok hadde fornærmede oppført seg ubehagelig og også utøvd fysisk vold mot tiltalte ved én tidligere anledning, men sett hen til forholdene på stedet der tiltalte var omringet av sine venner og hvor fornærmede stod alene, at det stod et bord mellom tiltalte og fornærmede som beskyttet tiltalte og at tiltalte gjentatte ganger forsøkte å få henne til å gå, men hvor fornærmede bare ble stående uten å gjøre eller si noe, tilsier at det ikke var nødvendig med noe fysisk motangrep i dette tilfellet. Det legges også noe vekt på tiltaltes forklaring om at hun delvis også følte sinne i situasjonen.

Retten finner etter dette at de objektive og subjektive vilkår for straff er oppfylt, og tiltalte blir dermed å domfelle i samsvar med tiltalebeslutningen.

Straffeutmåling:

Tiltalte er 23 år, og er tidligere straffet. De tidligere forholdene hun er straffet for er imidlertid ikke av samme art som nærværende overtredelse, og tillegges dermed ikke vekt ved straffeutmålingen.

Tiltalte skal nå domfelles for en voldshandling med skade til følge. Det følger av rettspraksis at den klare hovedregel ved overtredelser av straffeloven § 273 og den tidligere

straffeloven § 229 er at det skal reageres med ubetinget fengsel. Det skal videre helt spesielle omstendigheter til for å fravike dette.

Rettspraksis synes å indikere at liknende hendelser som i nærværende tilfellet hvor skaden har vært begrenset, som utgangspunkt bør straffes med fengsel i 90 dager. Det vises i denne sammenheng til Rt. 2019 s. 1780 med videre henvisninger.

I dette tilfellet er det tale om en voldshandling som ble begått i det offentlige rom, noe som må anses skjerpene. Skaden som fornærmede fikk var i dette tilfellet begrenset, men slag rettet mot hodet og med glass som kan knuse, har et mye større skadepotensiale. Dette anses også som skjerpene.

I formildende retning skal det etter straffeloven § 78 bokstav a blant annet ses hen til om det foreligger en situasjon som nevnt i straffeloven § 80 bokstav e om hvorvidt handlingen er utført «i berettiget harme», eller straffeloven § 78 bokstav c om hvorvidt «lovbruddet i betydelig grad er foranlediget av den skadelidtes forhold». Som gjennomgått over under skyldspørsmålet, er det klart at tiltalte og fornærmede har en forhistorie. Det er også på det rene at fornærmede ved en tidligere anledning har gått til angrep på tiltalte samt at fornærmede ved begge anledninger har vært den aktive part ved å oppsøke tiltalte på utesteder. Sett i sammenheng med forhistorien, bærer fornærmedes atferd på Justisen preg av å være en provokasjon. Fornærmede synes dermed også å ha en stor del av ansvaret for at situasjonen eskalerte som den gjorde. Dette taler etter rettens syn i formildende retning.

Tiltalte har samtykket til samfunnsstraff, og retten finner også denne straffereaksjonen anvendelig i dette tilfellet. Retten viser til Rt. 2019 s. 1780 hvor Høyesterett synes å åpne for bruk av samfunnsstraff ved voldsutøvelse der det foreligger helt spesielle omstendigheter.

Saksforholdet i nærværende sak synes å ha store likhetstrekk med saksforholdet omtalt i Rt. 2019 s. 1780 både hva gjelder type vold, skadeomfang og provokasjonen i forkant. Provokasjonen nevnt i Høyesteretts avgjørelse bærer mer preg av å være spontan i en pågående slåsskamp. I nærværende tilfellet er det tale om en lang rekke provokasjoner i forkant som ledet opp til hendelsen på Justisen. Retten finner imidlertid ikke at denne ulikheten i saksforholdene skulle tilsi at samfunnsstraff er utelukket her.

Videre foreligger det psykososiale forhold som også taler i retning av at samfunnsstraff vil være en riktigere reaksjon i dette tilfellet.

Tiltalte mistet et nyfødt barn om lag 11 måneder før episoden på Justisen, og har vært inne i en vanskelig periode som følge av dette. Hun begynte blant annet å drikke mer og har også røyket noe hasj. Hasjen opplyser hun imidlertid å ha kuttet ut. Da ettårsdagen til det avdøde barnet nærmet seg, sluttet tiltalte også å jobbe i en periode.

Hennes barndom var preget av vold i hjemmet, og hun bodde deler av oppveksten i barnevernsinstitusjoner. Til tross for dette, beskrives hun som en ressurssterk jente av sin utekontakt, miljøterapeut Tonje Søndrol Kallåk. Hun har alltid fått gode tilbakemeldinger på de arbeidsoppdragene hun har påtatt seg. Tiltalte har nå selv tatt initiativ til å komme seg ut i arbeid igjen. Hun har nylig søkt og fått jobb som salgskonsulent. Planen hennes er å jobbe som salgskonsulent i noen år, for deretter å fullføre videregående skole og studere for å bli sykepleier.

Tiltaltes boligsituasjon er på det nåværende tidspunkt noe uklar. Hun bor i dag i en bolig i Lommedalen. Denne disponerer hun imidlertid bare frem 15. november da hun ikke lenger har råd til å bo der. Det er opplyst at hun i en mellomfase kommer til å bo hos sin mor.

Retten kan ikke se at tiltalte er i noen klar rehabiliteringssituasjon, men anser likevel at hun har tatt viktige steg for å komme seg videre i livet. Tiltaltes utekontakt har uttalt at hun tror det vil være svært ødeleggende om tiltalte blir dømt til ubetinget fengsel i den omstillingsfasen hun er inne i nå. Retten anser av denne grunn at det er en stor risiko for at en ubetinget fengselsstraff kan ødelegge den lille stabiliteten som hun er i ferd med å opparbeide seg. Samfunnsstraff synes dermed bedre egnet.

Retten finner etter dette at straffen passende kan settes til samfunnsstraff i 87 timer med en gjennomføringstid og subsidiær fengselsstraff på 90 dager. Varetekt kommer til fradrag med tre dager i den subsidiære fengselsstraffen.

Saksomkostninger:

Det er ikke nedlagt påstand om saksomkostninger i saken. Retten finner heller ikke grunn til å idømme dette, jf. straffeprosessloven § 437 tredje ledd.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

Sara Barud, født 31.08.1996, dømmes for overtredelse av straffeloven § 273 til 87 – åttisyv – timer samfunnsstraff med en gjennomføringstid og subsidiær fengselsstraff på 90 – nitti – dager, med 3 – tre – dagers fradrag i den subsidiære fengselsstraffen for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 48, § 49 og § 83, 7. ledd.

Frammøteforkynning

Domfelte er innkalt til frammøteforkynning.

Sted: Oslo tingrett
Dag: Tirsdag
Dato: 22.10.2019
Klokkeslett: 10.00

Retten hevet

Carsten Anker

Jonas Bjørge Schau

Marie Kalfoss

VEILEDNING TIL DOMFELTE I TINGRETTE

Du kan anke dommen i tingretten

Du har rett til å anke over en dom i tingretten. Du må i så fall anke innen to uker fra den dagen dommen er avsagt eller forkynt (gjort kjent) for deg. Du må innen den samme fristen opplyse om du krever ny behandling av andre krav du er idømt, for eksempel erstatning. Det er lagmannsretten som behandler anker over avgjørelser i tingretten.

Hva kan du anke over?

Du kan anke over

- bevisvurderingen under skyldspørsmålet, hvis du mener kravene for straff ikke er oppfylt
- lovanvendelsen under skyldspørsmålet, hvis du mener loven er tolket feil
- utmålingen av straffen
- erstatning, inndragning, tap av førerrett eller lignende
- feil ved saksbehandlingen

Når kan lagmannsretten nekte å behandle anken?

Lagmannsretten kan nekte å behandle anken hvis retten kommer til at det er klart at dommen ikke vil bli endret. Hvis saken gjelder en forbrytelse som kan føre til fengsel i mer enn seks år, vil lagmannsretten vanligvis behandle anken. Lagmannsretten kan likevel nekte å behandle anken hvis den gjelder et spørsmål av mindre betydning, eller hvis det ellers ikke er grunn til å fremme anken.

I noen saker vil anken bare bli behandlet hvis særlige grunner taler for det. Det gjelder hvis påtalemyndigheten ikke har bedt om, eller du ikke er idømt, en annen reaksjon enn bot, inndragning eller tap av retten til å føre motorvogn.

Du får oppnevnt forsvarer

Hvis anken blir fremmet for retten, får du oppnevnt en forsvarer som betales av det offentlige. Dersom du ønsker en bestemt forsvarer, bør du opplyse om det samtidig med anken eller så snart som mulig senere.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne:

- hvilken dom du anker over, og om anken gjelder hele dommen eller bare enkelte tiltaleposter
- om anken gjelder saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, lovanvendelsen under skyldspørsmålet, eller avgjørelsen om straff
- hvilke feil du mener har skjedd - når anken gjelder saksbehandlingen
- om anken gjelder inndragning
- om du krever ny behandling av erstatningskrav eller andre krav som er nevnt i straffeprosessloven § 3

Videre bør du nevne:

- nye bevis som du vil legge fram
- endringen du ønsker
- hvilke feil anken gjelder, ved anke over lovanvendelsen

Hvis du krever ny behandling av krav i straffeprosessloven § 3, må du oppgi:

- om anken gjelder hele avgjørelsen
- det resultat du krever
- de feilene du mener har skjedd
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- bevisene som vil bli ført

Hvordan anker du?

Du kan sette fram ankeerklæringen skriftlig eller muntlig for den tingretten som har avsagt dommen, eller for påtalemyndigheten (for eksempel statsadvokaten eller politiet). Hvis du er varetektsfengslet, kan du også sette fram anken for tilsatte i fengselet.

Forsvareren eller en annen advokat kan gi råd om hvorvidt du bør anke, og eventuelt hjelpe deg med å skrive anken. Du kan også få hjelp til å skrive anken hos tingretten, hos påtalemyndigheten eller hos tilsatte i fengselet. I alle tilfelle må du selv underskrive anken.

Var du ikke til stede under hovedforhandlingen?

Hvis du er domfelt uten å ha vært til stede under hovedforhandlingen, kan du be om at saken blir behandlet på nytt. For å kunne få ny behandling på grunn av møtefravær må du gjøre det sannsynlig at du hadde gyldig fravær, og at du ikke kan bebreides for at du ikke meldte fra i tide. Du må sette fram kravet for tingretten eller påtalemyndigheten innen to uker fra dommer er forkynt.

Tidspunktet for soning

Dersom du er idømt fengselsstraff og har særlige ønsker om tidspunktet for soningen av denne, må du henvende deg til Kriminalomsorgen. Du vil få pålegg av Kriminalomsorgen om å møte til fastsatt tid og sted for soning av fengselsstraffen.

Soning i eget hjem

Dersom du har fått en dom på under fire måneder ubetinget fengselsstraff, kan du allerede nå søke Kriminalomsorgen om å få sone den i eget hjem med elektronisk kontroll (fotlenke) (straffegjennomføringsloven § 16.2). Kriminalomsorgen vurderer om du oppfyller kravene for en slik soningsform.

Soning i institusjon

Dersom du har fått en dom på under ett år ubetinget fengselsstraff kan du allerede nå søke Kriminalomsorgen om å få sone den i en institusjon for behandling av avhengighet eller psykiske lidelser, spesielle former for omsorg eller attføring (straffegjennomføringsloven § 12). Kriminalomsorgen vurderer om du oppfyller kravene for en slik soningsform.

Betinget fengselsstraff

Dersom du er idømt betinget fengselsstraff, betyr det at soningen er utsatt i en prøvetid. Grunnvilkåret ved betinget dom er at du ikke begår noen ny straffbar handling i prøvetiden. Det kan være fastsatt andre vilkår i dommen. Hvis du begår en straffbar handling i prøvetiden, kan retten gi en samlet dom for begge handlingene eller særskilt dom for den nye handlingen. Hvis du bryter fastsatte vilkår, kan retten bestemme at fengselsstraffen helt eller delvis skal sones.

Samfunnsstraff

Dersom du er idømt samfunnsstraff, vil det si at du er pålagt å utføre samfunnsnyttig tjeneste, delta i program eller andre tiltak utarbeidet av Kriminalomsorgen i så mange timer som retten har bestemt. Samfunnsstraffen kan også inneholde forbud mot kontakt med bestemte personer. Kriminalomsorgen bestemmer når og hvordan straffen skal gjennomføres. Hvis du begår en ny straffbar handling før samfunnsstraffen er gjennomført, eller hvis du ikke utfører samfunnsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Ungdomsstraff

Dersom du er idømt ungdomsstraff, sendes saken til Konfliktrådet. Konfliktrådet vil innkalle til et stormøte der det skal utarbeides en ungdomsplan. Blir man ikke enige om en ungdomsplan, sendes saken tilbake til domstolen som avgjør om hele eller deler av den betingede straffen skal sones. Hvis du begår en ny straffbar handling før ungdomsstraffen er gjennomført, eller hvis du bryter vilkårene satt i ungdomsplanen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Bot

Hvis en bot ikke blir betalt til fastsatt tid, vil den bli innkrevet av Statens Innkrevingsentral ved trekk i lønn eller annen tvangsinnkreving. Lykkes ikke det, må du sone i fengsel.

Nærmere informasjon om ulike soningsformer og vilkårene for dette finnes på www.kriminalomsorgen.no.

BERGEN TINGRETT

DOM

Avsagt: 14.01.2020

Saksnr: 19-092020MED-BERG/4

Rettsens leder: Tingrettsdommer Irene Amundsen

Meddommere:

Kari Britt Storum
Jan Thore Vassdal

Påtalemyndigheten

Politiadvokat Linn Mari Søfteland

mot

Kristoffer Moland Andersen

Advokat Einar Råen

DOM

Kristoffer Moland Andersen er født 03.07.1996 og bor i Odderhei Terrasse 123, 4639 Kristiansand S. Han er for tiden sykmeldt.

Ved tiltalebeslutning utferdiget av statsadvokatene i Hordaland, Sogn og Fjordane 28.05.2019 er han satt under tiltale ved Bergen tingrett for overtredelse av:

I Straffeloven § 155

for ved vold eller trusler å ha påvirket en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller søkt å oppnå dette

Grunnlag:

Lørdag 9. mars 2019 ca. kl. 00.05, utenfor Deli De Luca på Torget i Bergen, etter først å ha blitt plassert i cellerommet i politiets patruljebil med åpen dør, og deretter å ha gått ut og fått beskjed om å sette seg inn igjen, sparket han politihøgskolestudent Kristoffer Rørvik i mage- / lårregion og traff ham i hånden, slik at Rørvik ble påført skade som beskrevet under post II.

II Straffeloven § 273

for å ha skadet en annens kropp eller helse

Grunnlag:

Til tid og på sted som beskrevet under post I, forholdt han seg som der beskrevet, slik at Kristoffer Rørvik ble påført brudd i ringfinger og lillefinger på høyre hånd. Bruddet i den ene fingeren måtte opereres.

Hovedforhandling ble holdt 13.01.2020 i Bergen tinghus. Tiltalte møtte og erkjente seg skyldig etter tiltalebeslutningen post I og II.

Retten mottok forklaring fra 3 vitner, og det ble foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Aktor la ned påstand om at tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til fengsel i 5 måneder med fradrag av 2 dager for utholdt varetekt. Videre la aktor ned påstand om at tiltalte dømmes til å betale kr. 2 786 i skadeserstatning til Kristoffer Rørvik innen 2 uker fra forkynnelse av dommen og oppreisningserstatning til Rørvik etter rettens skjønn, oppad begrenset til kr. 15 000 innen 2 uker fra forkynnelse av dommen.

Forsvarer la ned påstand om at tiltalte anses på mildeste måte.

Rettenns vurdering

Tiltalebeslutningen post I og II

Retten legger til grunn at tiltalte fredag kveld 08.03.2019 var på vorspiel sammen med venner i Bergen. Han drakk øl og sprit på vorspielet, og ble svært beruset. Senere på kvelden reiste de til sentrum for å gå på et utested, men tiltalte kom i motsetning til vennene ikke inn på utestedet på grunn av beruselse. Han gikk etter dette til Deli De Luca på Torget. På stedet kom han i klammeri med en annen mann, men det er uklart hva som var foranledningen til dette. Politiet fikk omkring midnatt melding om forholdet på Deli De Luca. Politibetjent Jeppe Aarsbog og to politihøgskolestudenter, bl.a. Kristoffer Rørvik, kom raskt til stedet og da de kom observerte de at tiltalte og en annen mann slåss utenfor Deli De Luca. Polititjenestemennene ba de to mennene om å trekke fra hverandre, noe de ikke gjorde, og politiet måtte skille de to mennene. Den ene mannen overga seg da raskt, men ikke tiltalte. Han var svært utagerende. Politibetjent Aarsbog og de to politihøgskolestudentene måtte legge seg over tiltalte for å få kontroll på ham og de påsatte ham håndjern på hendene bak ryggen. Tiltalte ble deretter ført til cellerommet i politiets patruljebil der han ble plassert i åpningen bak med bena på asfalten. Tiltalte roet seg noe og politihøgskolestudent Rørvik fikk deretter oppdrag om å gjennomføre avhør på stedet av tiltalte. Tiltalte ble så på ny utagerende, og han uttalte bl.a. at politiet forulempet ham, at de var feit, stygg m.m. Rørvik ba tiltalte roe seg, men tiltalte roet seg ikke. Tiltalte reiste seg så opp og gikk ut av bilen, og Rørvik ba ham sette seg i bilen igjen, noe han ikke gjorde. Tiltalte sparket deretter Rørvik i mage-/lårregionen en gang og traff ham i høyre hånd slik at han ble påført brudd i ringfinger og lillefinger på høyre hånd. Andre polititjenestemenn kom til og det var nødvendig med tre polititjenestemenn for å få kontroll på tiltalte. Bena hans ble etter dette stripset i bilen, og han ble fremstilt for legevakten før han senere ble plassert i arresten.

Ved bevisvurderingen har retten lagt avgjørende vekt på vitneforklaringene fra politibetjent Aarsbog og politihøgskolestudent Rørvik. Retten finner ikke grunnlag for å tvile på deres forklaringer.

Under hovedforhandlingen erkjente tiltalte straffeskyld etter tiltalebeslutningen post I og II. Han forklarte imidlertid at han ikke husker noe fra hendelsen, men at han fester lit til det polititjenestemennene har forklart. Tiltalte forklarte at han husker at han var på vorspiel der han drakk øl og sprit, og deretter husker han ikke noe før han var i kjelleren på politihuset. Han har blitt fortalt av venner at de etter vorspielet var i sentrum for å gå på et utested, men at tiltalte ikke kom inn på grunn av beruselse. Videre har venner fortalt ham at han etter dette sa at han skulle gå hjem. Han gikk deretter alene hjemover. Han forklarte at han antok at han gikk innom Deli De Luca for å kjøpe nattmat på vei hjem, men han husker ikke å ha vært der.

Som følge av tiltaltes handling ble Rørvik påført brudd i ringfinger og lillefinger. Bruddet i ringfinger måtte opereres. Dette må anses som en skade i straffelovens forstand, jf. straffeloven § 273.

Retten finner at tiltalte har handlet med forsett, også med hensyn til skadefølgen. Den som sparker mot en annens mage-/lårregion har regnet kroppsskade som sikkert eller mest sannsynlig. Tiltalte skal bedømmes som om han hadde vært edru, jf. straffeloven § 25.

På bakgrunn av bevisførselen finner retten det således hevet ut over enhver rimelig tvil at tiltalte forsettlig har forholdt seg slik det er beskrevet i tiltalebeslutningen post II. Tiltaltes handling rammes av straffeloven § 273. Retten er således uenig i forsvarers vurdering om at tiltalte bare kan domfelles for kroppskrenkelse.

Videre finner retten at tiltalte, ved det forhold som ovenfor er lagt til grunn, ved vold har påvirket en offentlig tjenestemann til å unnlate å foreta en tjenestehandling da han sparket politihøgskolestudent Rørvik i forbindelse med at han var anholdt og skulle avhøres på stedet. På bakgrunn av bevisførselen finner retten det således hevet ut over enhver rimelig tvil at tiltalte forsettlig også har forholdt seg slik det er beskrevet i tiltalebeslutningen post I. Tiltaltes handling rammes av straffeloven § 155.

Straffutmåling

Tiltalte dømmes nå for vold mot offentlig tjenestemann og kroppsskade.

Allmennpreventive hensyn tilsier at det bør reageres strengt på vold/kroppsskade mot offentlig tjenestemann. Utgangspunktet er at det skal reageres med ubetinget fengsel.

Ved straffutmålingen legges det i skjerpene retning vekt på at tiltalte ved sin handling påførte en offentlig tjenestemann brudd i to fingre, hvorav den ene fingeren måtte opereres. Han hadde mye smerter. Etter operasjonen gikk han med gips i et par uker. Fingeren kunne ikke belastes fullt ut før ca. 8 – 10 uker etter operasjonen. Det vises til legeerklæring av 12.03.2019 fra lege Robert N. Colclough og ergo poliklinisk notat av 02.04.2019 fra ergoterapeut Karin H. Matre. Fornærmede forklarte at han fortsatt har problemer med ringfingeren. Han var i praksisår på politihøgskolen da forholdet skjedde. Som følge av tiltaltes handling hadde han noe fravær og han kunne ikke delta i alle de arbeidsoppgaver/aktiviteter han i utgangspunktet skulle gjennomføre, men han fikk likevel godkjent praksisåret.

I formildende retning legges det ved straffutmålingen vekt på at tiltalte har erkjent straffeskyld for begge forhold som han dømmes for. Han forklarte imidlertid at han ikke husker hendelsen. Erkjennelsen har således ikke hatt noen prosessøkonomisk gevinst. Det er likevel positivt at forholdene ble erkjent.

Videre legges det i formildende retning vekt på at tiltalte de siste årene har hatt problemer med sin psykiske helse. Han hadde dårlig selvbilde bl.a. på grunn av et fødselsmerke, som han nå har fjernet. Høsten 2017 hadde han fått plass på fysioterapeutstudie i Polen, men studiet ble avlyst av skolen, noe tiltalte synes var vanskelig. Han flyttet derfor til Bergen høsten 2017 for å studere ved Universitet i Bergen. Han bodde på hybel i huset til sin farmor. Et par måneder etter at han flyttet dit fant han farmoren rammet av hjerneblødning, noe som gikk sterkt inn på tiltalte. Etter dette brukte han mye tid på å hjelpe og tilrettelegge for sin farmor. Han slet på studiet ved universitetet og begynte deretter på BI og senere ved Noroff. Før jul 2019 avsluttet han studiet i Bergen på grunn av sin helsesituasjon og flyttet hjem til foreldrene i Kristiansand der han nå bor.

Tiltaltes foreldre var ikke kjent med straffesaken før tiltalte mottok et brev i posten i forbindelse med straffesaken. Etter dette fortalte tiltalte om saken og sine problemer til foreldrene. Foreldrene fikk raskt på plass en behandlingsplass ved Sørlandet sykehus, ARA, der han har vært til behandling/samtaler hos psykiater og sosionom. Han er nå henvist fra fastlege og skal fortsette med samme behandlingstilbud fremover. Tiltalte skal fremover bo hos sine foreldre i Kristiansand og få oppfølging og støtte fra foreldrene. Det vises til tiltaltes forklaring og vitneforklaringen fra hans far Gunnar Andersen.

Tiltalte ble i 2014 bøtelagt for overtredelse av straffeloven § 326 første ledd nr. 1, men bortsett fra dette forholdet var han ustraffet på tidspunktet for den handling han nå dømmes for. I oktober 2019 ble han bøtelagt for overtredelse av legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd. Straffeloven § 82 kommer således til anvendelse.

Retten finner at de forhold tiltalte nå dømmes for isolert sett kvalifiserer for omkring 5 måneder fengsel. Det vises til HR-2012-331-A. Denne saken kan imidlertid ikke anses som helt sammenlignbar med vår sak.

Spørsmålet blir så om det foreligger forhold i vår sak som tilsier at det bør reageres med samfunnsstraff slik forsvarer har bedt om. Som det fremgår ovenfor legger retten til grunn at tiltalte i flere år har hatt problemer med sin psykiske helse. Han har nå flyttet hjem til sine foreldre i Kristiansand, som følger ham opp, og han har startet behandling ved Sørlandet sykehus, ARA. Dette synes å ha vært positivt for tiltalte, og han har nå en stabil livssituasjon og er inne i en positiv utvikling. Det er ved soning av en ubetinget fengselsstraff risiko for at den positive utvikling han nå er i vil ødelegges. Retten finner at hensynet til å opprettholde den positive utviklingen han nå er i må anses å veie tyngre enn hensynet til allmennprevensjon. Tiltalte har samtykket til samfunnsstraff. På bakgrunn av en helhetsvurdering, finner retten, under tvil, å gi tiltalte den sjansen som ligger i dom på samfunnsstraff. Det vises til HR-2019-1780-A der straffen for overtredelse av straffeloven § 273 ble fastsatt til samfunnsstraff, og anvendelsen av samfunnsstraff ble begrunnet i hensynet til å opprettholde den stabile livssituasjonen til domfelte og risikoen for å ødelegge denne ved soning av ubetinget fengselsstraff.

Retten finner at straffen passende kan settes til 148 timer samfunnsstraff med en gjennomføringstid på 5 måneder, jf. straffeloven §§ 48 flg. Det er da tatt hensyn til at tiltalte skal ha et fradrag tilsvarende to dager varetekt, jf. straffeloven § 83. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 5 måneder fengsel.

Erstatning

Aktor la ned påstand om at tiltalte dømmes til å betale kr. 2 786 i skadeserstatning til Kristoffer Rørvik innen 2 uker fra forkynnelse av dommen og oppreisningserstatning til Rørvik etter rettens skjønn, oppad begrenset til kr. 15 000 innen 2 uker fra forkynnelse av dommen.

Forsvarer la ned påstand om at tiltalte anses på mildeste måte.

Som det fremgår ovenfor legger retten til grunn at tiltalte sparket Kristoffer Rørvik i mage-/lårregionen og traff ham i hånden slik at han ble påført brudd i ringfinger og lillefinger på høyre hånd. Bruddet i ringfinger måtte opereres. Som følge av bruddene hadde Rørvik behov for legekonsultasjoner m.m. og har fremsatt erstatningskrav på totalt kr. 2 786 til dekning av disse utgiftene. Kravet er dokumentert. Tiltalte har samtykket til å erstatte dette beløpet. På denne bakgrunn finner retten at tiltalte må dekke utgiftene i samsvar med aktors påstand, jf. skadeserstatningsloven § 3-1

Videre er det lagt ned påstand om oppreisning. Etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav a kan den som forsettlig eller grovt uaktsomt har voldt skade på person pålegges å betale fornærmede oppreisning for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art.

Retten finner at vilkårene for oppreisning er oppfylt, jf. skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav a. Det vises til domsgrunnene ovenfor.

I rettspraksis er det uttalt at oppreisningserstatning skal fastsettes etter en skjønnsmessig helhetsvurdering der det skal legges vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolders skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen samt arten og omfanget av de påførte skadevirkninger.

Polititjenestemenn som blir påført skade eller krenkelse under utføring av tjenesten, kan som utgangspunkt tilkjennes oppreisning på linje med andre, jf. HR-2014-1695-A. På bakgrunn av de momenter som er fremholdt ovenfor om bl.a. tiltaltes handling og den skade fornærmede ble påført, finner retten etter en helhetsvurdering at oppreisningen passende kan settes til kr. 10 000.

Sakskostnader er ikke påstått og idømmes ikke.

Dommen er enstemmig.

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 22.05.2020

Saksnr: 20-053992MED-OTIR/07

Rettsens leder: Tingrettsdommer Åsa Gjesdal Bech

Meddommere:

Vegard Myrseth Østrem
Hanne-Cecilie Bjørka

Påtalemyndigheten

Politiadvokat Karl Kristian Nordheim

mot

Abubakar Hashi Adan

Advokat Cathrine Pryser Grøndahl

DOM

Ved tiltalebeslutning utferdiget av politimesteren i Oslo er Abubakar Hashi Adan, født 15.07.2003 satt under tiltale ved Oslo tingrett for overtredelse av

Straffeloven § 273, jf. strl (2005) § 15

for å ha skadet en annens kropp eller helse.

Grunnlag:

Fredag 1. november 2019 ca. kl. 22.45 like ved krysset Lambertseterveien/Ekebergveien i Oslo, i fellesskap med andre, slo og sparket han Jaideep Singh Khehra gjentatte ganger i hodet, på overkroppen og på beina, eller medvirket til dette. Khehra fikk som følge av slagene og sparkene et kutt i hodebunnen som måtte sys med 9 sting, i tillegg til at han fikk hevelser i hodet og i beina.

Tilleggstiltalebeslutning

Straffeloven § 321, jf. strl (2005) § 15

for å ha tatt en gjenstand som tilhører en annen, med forsett om å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning ved å selge, forbruke eller på annen måte tilegne seg den.

Grunnlag:

Søndag 22. desember 2019 ca. kl. 21.30 på Fresh Fitness i Hauketoveien 8 i Oslo, brøt han seg inn i klesskapet til Hammad Raza og borttok lommeboken hans, eller medvirket til dette.

Hovedforhandling ble holdt 13. og 14. mai 2020. Tiltalte møtte og erkjente seg ikke skyldig etter tiltalen, skyldig etter tilleggstiltalebeslutningen.

Retten mottok forklaring fra 8 vitner, og det ble foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Aktor la ned påstand om at:

1. Tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til samfunnsstraff i 90 – nitti – timer med en gjennomføringstid på 6 - seks - måneder. Den subsidiære fengselsstraffen fastsettes til 90 - nitti - dager.
2. Tiltalte dømmes til å betale oppreisningserstatning til Jaideep Singh Khehra, nærmere fastsatt etter rettens skjønn, innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av dommen.
3. Tiltalte dømmes til å betale kroner 900 - ni hundre - i skadeserstatning til Hammad Raza innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av dommen.
4. Sakskostnader idømmes ikke.

Forsvarer la ned påstand om at tiltalte frifinnes for tiltalebeslutningen av 28.1.20 og for øvrig at han anses på mildeste måte.

Rettsens vurdering

Tiltalte Abubakar Hashi Adan er bosatt hos sine foreldre på Holmlia i Oslo. Han var 16 år da de straffbare forholdene i tiltalebeslutningen ble begått.

Tiltalebeslutning av 28.01.2020

Hendelsesforløpet

Fredag 1. november 2019, rundt kl. 2230, var tiltalte på vei hjem fra byen sammen med andre ungdommer, blant annet Jacoub Zaouaghi, f.2002 (tidligere siktet i saken), og Miran Jomaa, f. 2003 (tidligere siktet i saken), og Roubleh Hassan Ismail f.2002 (tidligere siktet i saken). De tok Ljabrutrikken. Det var også mange andre ungdommer på trikken. Det oppsto en feil ved trikken, slik at alle passasjerer måtte gå av på Holtet stasjon, vente der i noen minutter, før neste trikk kom og tok passasjerene videre. På den neste trikken som kom var fornærmede Jaideep Singh Khera, f. 1979. Ungdommene bråkte, og fornærmede bad dem roe seg. Fornærmede sitt stoppested var Kastellet, og han gikk av trikken der.

Tiltalte, og de ungdommene han var sammen med på trikken, gikk i likhet med fornærmede av trikken på Kastellet. På trikkestoppet var det noen tumulter mellom en eller flere ungdommer, og fornærmede. Fornærmedes jakke havnet på bakken, og fornærmede ble tildelt et slag i ansiktet av en av ungdommene. Fornærmedes lommebok ble stålet av Roubleh Hassan Ismail, som har vedtatt et forelegg for tyveriet.

Retten legger følgende forhold til grunn som bevist utover enhver rimelig tvil:

Etter slaget løp fornærmede fra trikkestoppet, og flere ungdommer fulgte etter ham over Ekebergveien, på vei mot fornærmedes bolig i Lambertseterveien.

Et samboerpar, Erik Damlien og Kristina Hansen, var ute og kjørte i området. De observerte først at noen få ungdommer løp nedover mot Kastellet trikkestopp og passerte Ekebergveien. Kort tid etter løp de samme ungdommene, samt mange flere ungdommer bort fra trikkestoppet igjen, til sammen mellom 10 og 15 ungdommer, etter fornærmede, over Ekebergveien og inn Lambertseterveien. Like etter veikrysset inn i Lambertseterveien ble det utøvet vold mot fornærmede. Han ble blant annet sparket i beinet så han falt i bakken. Mens han lå på bakken ble han sparket flere ganger i hode og overkropp. Samboerparet har beskrevet sparkene som harde, som når man tar sats for å sparke en fotball langt. Fornærmede lå i fosterstilling og forsøkte å beskytte hodet. Han så ikke hvem som utøvet volden mot ham. Fornærmede ble også tildelt slag på ben/kropp/ansikt. I

ungdomsgjengen var det flere som utøvte vold, men to stykker var mest aktive i utøvelsen av volden. Hendelsen fant sted rundt kl. 22.45.

Sjåføren i bilen, Erik Damlien, ruste med bilmotoren og kjørte i full fart mot ungdommene for å skremme dem vekk fra fornærmede, noe han lyktes i. Ungdommene løp fra stedet. Fornærmede var ille tilredt og ble hentet av ambulanse. Politiet kom også til stedet.

Det gikk trolig under ett minutt fra ungdommene angrep fornærmede i Lambertseterveien og til angrepet ble avsluttet som følge av Damliens inngripen. Volden påførte fornærmede et kutt i hodebunnen som måtte sys med ni sting. I tillegg fikk han hevelser i hodet og i beina. I tillegg psykiske vansker. Skadeomfanget var samlet sett så stort at det er ubestridt at hendelsen er å anse som en kroppsskade etter straffelovens § 273.

Skyldspørsmålet

Spørsmålet retten må ta stilling til, er om tiltalte deltok i voldsutøvelsen ved fysisk eller psykisk medvirkning, eller om han ikke deltok, slik han selv har forklart.

Ingen ble pågrepet for det straffbare forholdet denne kvelden, men tiltalte ble stoppet av politiet i nærheten av åstedet i forbindelse med at politiet lette etter en ungdomsgjeng som hadde laget trøbbel på en fest i området. Tiltalte nevnte ingenting om voldshendelsen til politiet. Tiltalte ble pågrepet og avhørt i saken tre uker etter hendelsen. Samtidig ble Miran Jomaa og Yacoub Zauoaghi pågrepet og avhørt.

Tiltaltes forklaring

Tiltalte forklarte først at han ikke hadde kjennskap til saken. Etter at politiet viste ham bilder fra trikken og trikkeholdeplassen, der en ser at tiltalte er sammen med flere andre ungdommer, endret han forklaring. Han forklarte nå at han hadde vært på trikken og på trikkeholdeplassen og at han hadde lagt merke til at fornærmede ble slått en gang. Tiltalte ville ikke si hvem som slo fornærmede på trikkeholdeplassen. Videre at gjerningspersonene løp etter fornærmede. Han hadde sett opptil 15 ungdommer løpe etter fornærmede. Da hadde tiltalte også bestemt seg for å løpe fra holdeplassen så ikke han fikk skylden, men han hadde løpt i en annen retning enn de andre gjerningspersonene. Fornærmede løp opp Lambertseterveien.

I retten gav tiltalte en tredje forklaring. Han forklarte nå at han ikke hadde vært sammen med Joma, Zauoaghi eller Ismael i byen, men hadde møtt dem tilfeldig på Jernbanetorget på vei til trikken da han skulle hjem. Tiltalte sa han ikke kjente de andre så godt, men han visste hvem noen av dem var. Andre visste han ikke hvem var, blant annet Joma. Tiltalte la merke til fornærmede på trikken som tok tak i nakken på en av ungdommene på trikken. Tiltalte skulle ta følge hjem til Holmlia med noen av ungdommene som skulle samme sted. Normalt ville han gått av på Ljabru. Det var «de andre» som foreslo at de skulle gå av trikken på Kastellet, som er tre stopp før Ljabru, og tiltalte hadde bare hørt på det de sa. Det hadde ikke noe å gjøre med at fornærmede gikk av trikken på Kastellet at

ungdommene også gikk av der. Tiltalte snakket med en annen gutt og hørte på musikk på perrongen. Det var flere grupper av ungdommer på perrongen. Men tiltalte så at fornærmede gikk opp i ansiktet til noen gutter og skrek. Han så at fornærmede tok av seg jakka, han var aggressiv, gjorde seg «stor», og det var noe slåssing på perrongen, men da sto tiltalte på den andre siden av perrongen, så han kunne ikke se hvem som gjorde hva.

Plutselig løp fornærmede over trikkeskinnene og opp Lambertseterveien. De andre guttene løp etter, og da løp også tiltalte, så han ikke skulle risikere å ende opp med å få skylden for noe han ikke hadde gjort. Tiltalte kan ikke huske å ha sagt i avhør i dag at det var opptil 15 ungdommer som løp etter fornærmede. Tiltalte løp i en annen retning enn de andre, langs trikkeskinnen, og så løp han ned en sidevei. Han vet ikke hvor de andre svingte av eller hvor de andre løp. Årsaken til at han gav uriktig forklaring i det første politiavhøret var at han ville si minst mulig til politiet. Han så ikke at fornærmede ble banket opp, men han har hørt det av andre, et par dager etter hendelsen.

Rettens bevisvurdering

Etter bevisføringen har retten kommet til at det bare er en teoretisk mulighet for at tiltalte har forklart seg sant om sin rolle i saken. Retten kan ikke legge hans forklaring til grunn. Tvert imot mener retten det er bevist utover enhver rimelig og fornuftig tvil at tiltalte var en av gjerningsmennene som løp etter fornærmede inn Lambertseterveien. Retten skal nå gå gjennom de viktigste momentene i saken som retten har lagt til grunn i sin bevisvurdering. I denne saken er det ingen øyenvitner som har villet/kunnet identifisere tiltalte som en av gjerningsmennene med sikkerhet. Retten har foretatt en samlet vurdering av alle de fremlagte bevis. Det er uomtvistelig at det er flere gjerningsmenn i saken. Flere ungdommer har vært mistenkt, men sakene er henlagt på bevisets stilling for deres del. Det kan nok føles urettferdig at påtalemyndigheten bare har tatt ut tiltalte for denne ene tiltalte, men slike hensyn kan ikke retten legge vekt på i sin bevisvurdering, så lenge bevisene er sterke nok til å fastslå med sikkerhet at tiltalte er en av gjerningsmennene.

Det er et viktig poeng at tiltalte er mye høyere enn de andre involverte i saken. Tiltalte er i dag 1,80 –1,90 cm høy, og tynn. I tillegg var han den eneste ungdommen som hadde på seg en jakke med hvit pelskrage. Han var dermed ganske enkel å plukke ut fra en mengde mennesker.

Det er mange grunner til at retten ser bort fra tiltaltes ulike forklaringer om sin rolle i saken. Tiltaltes forsøk på å distansere seg fra de andre i guttegjengene, står i motstrid til bevisene for øvrig. I retten har tiltalte sagt at det var tilfeldig at han møtte Zaouaghi og han visste ikke om Ismael var til stede den aktuelle kvelden, og at han ikke visste hvor de evt ble av etter at de gikk av trikken for andre gang. Teledataopplysninger viser derimot at tiltalte, Zaouaghi og Ismael befant seg i nærheten av hverandre i hele det aktuelle tidsrommet, fra de reiste fra Jernbanetorget, til de gikk av på Kastellet trikkestop. Kl. 22.46 er telefonen til tiltalte og til Zaouaghi registrert på basestasjonen

Nordseter/Nyquistveien, som ligger i nærheten av åstedet, helt frem til kl 22.51 for tiltalte, og for Zaouaghi til kl. 22.52. Deretter har telefonene vært i bevegelse i samme retning, bort fra åstedet. Kl. 22.57 ble tiltaltes telefon registrert på basestasjonen ved Ekebergveien 210 A, mens Zauoaghis telefon slo inn på basestasjonen på Ekebergveien 230 kl 22.59. Dette er i retning Holmlia. Ismael har fått et forelegg for å ha brukt fornærmedes bankkort mellom kl. 23.19 og kl. 23.30 på Esso-stasjonen på Holmlia.

To andre tidligere medsiktete, har uavhengig av hverandre (alle var i avhør samtidig) forklart at tiltalte var en av dem som løp etter fornærmede. De gikk begge fra denne forklaringen i retten. Retten legger mindre vekt på deres nye forklaringer i retten, som åpenbart var tilpasset. Vitnet Joma forklarte riktignok i retten at han var sammen med tiltalte og spiste i byen denne dagen, i motsetning til tiltalte som sa de hadde møttes tilfeldig. Vitnet forklarte i retten at han så bare «gutta sine» på trikkeholdeplassen, og så observerte han at fornærmede fikk et slag, for han var «litt frekk i kjeften». I politiavhøret har Joma forklart noe annet. Han forklarte blant annet til politiet at

«Da de gikk av, begynte kompisene å løpe etter fornærmede». Vennene til siktede løp etter. Han ble stående på holdeplassen sammen med Rouble (Ismael) mens de andre løp. Han tok trikken videre.»

I retten ble dette endret til at tiltalte sto på trikkeholdeplassen helt til vitnet Joma tok trikken videre. Men etter å ha blitt konfrontert med sin politiforklaring så endret Joma forklaringen på ny; til at selv om han så at tiltalte løp, så visste han ikke om tiltalte løp etter fornærmede eller ikke. I retten sa han også at han så fornærmede løpe alene over veien. Utover det ville ikke Joma si noe mer. I politiavhøret sa Joma at det er tiltalte som har forklart ham i ettertid at fornærmede ble jult opp «med armer og bein».

Vitnet Zaouaghi har i politiavhør også forklart at ungdomsgjengen løp etter fornærmede. De angrep fornærmede på andre siden av veien, slo og sparket han i beinet, han ble kanskje sparket 5 ganger. Han så at tiltalte var en av dem som løp etter fornærmede, men han visste ikke om tiltalte slo. I retten sa Zaouaghi at han tok feil da han sa politiet at tiltalte løp etter fornærmede. Grunnen til at han tok feil er fordi han har blitt fortalt det i ettertid av «noen kompis». Han tror nå - 6 måneder etterpå - at tiltalte ikke var en av de som løp. Vitnet fortalte at han hadde drukket alkohol denne kvelden. Men han hadde sett bilen til samboerparet som kom kjørende og at de ungdommene som angrep fornærmede løp bort. Zaouaghi har med andre ord sett hele hendelsesforløpet. Retten legger politiforklaringene til disse to vitnene til grunn om at tiltalte var en av dem som løp etter fornærmede. Videre at tiltalte visste hva som hadde skjedd med fornærmede da «han ble jult opp». Retten ser bort fra vitnenes tilpassede forklaringer i retten.

Fornærmede har ikke kunnet opplyse saken nevneverdig. Han mente at det både var noen nord-afrikanere og noen somaliere som angrep ham. Tiltalte er av somalisk herkomst.

Kristina Hansen observerte ti-tolv gutter som slo og sparket. Hun vet ikke om alle utøvde vold. Hun og samboeren stoppet først 50-60 meter fra åstedet. Selv om det var kveld så var gata godt opplyst, og i tillegg kom lysene på bilen, slik at de så godt. Volden stoppet ganske fort da samboerparet kom kjørende mot åstedet. Hun observerte under 30 sekunder av hendelsen. Hansen observerte for det meste spark. Guttene sto rundt fornærmede og sparket. Hun observerte guttene fra siden. De fleste var mørkhudede. En høy ungdom husket hun godt. Han hadde mørk jakke med hvit pelskrage på hetta, og hun tror han hadde en mørk sekk. Da han sparket var det i hvert fall noe som var i bevegelse på ryggen hans. Hun er sikker på at denne mørke ungdommen med hvit pels på hetta, kom løpende opp fra trikkestoppet, og han var ikke en av dem som først løp ned og så opp igjen fra trikkestoppet. Hun ville ikke si noe sikkert om nasjonaliteten til den høye gjerningsmannen, men han var «afrikaner/somalier». Han sparket mest mot hodet. Hansen mente også at en med lys genser var aktiv, men hun var usikker på om det var samme person, som han med hvit pelskrage.

Da samboerparet etter hvert kjørte fra åstedet observerte de at politiet sto og pratet med noen gutter et stykke bortenfor. Den ene gutten liknet på en av guttene som hadde vært med på å utøve vold. Politibetjent Jensen forklarte at han var i området på søk etter 10-12 ungdommer som skulle ha ranet en person i tilknytning til en fest i Jotunveien, da de ble varslet om kroppsskaden. Da de kom over fornærmede forklarte fornærmede til dem på stedet at ungdommene løp ned til Ekebergveien, at de fleste løp mot Sætherkrysset, og at noen kan ha løpt over trikkesporet. Tiltalte har selv forklart at han ble stoppet av politiet i dette området, og samboerparet observerte en som liknet på gjerningsmannen i prat med politiet her.

Samboeren til Kristina Hansen, Erik Damlien, forklarte at en hel gjeng, åtte-ti ungdommer sto rundt fornærmede. Han tror det var én med, og én uten ryggsekk som var spesielt aktive, men han husket ikke helt hvem som hadde på seg hva. Det var en ungdom med hvit hettegenser, ganske høy, mellom 1,80 og 1,90 meter, som tok sats og sparket rett før ungdommene løp av gårde. Han i hvit hettegenser var afrikaner, mørk i huden. En hadde hvit pels på hetta på jakka. Han husker ikke helt hvorfor han la merke til han med pelskragen, men én hadde det. Det var 2-3 som var høye, men han som var høyest, var han som sparket mest. Han og samboeren snakket litt sammen rett etter at det hadde skjedd og oppsummerte litt sammen. Mulig at en av ungdommene sto litt lengre borte enn de andre.

Vitnemålene fra Hansen og Damlien må holdes opp mot videoen fra trikken og holdeplassen. Det er bare én ungdom som passer til beskrivelsen av høy mørk afrikaner med jakke med hvit pelskrage, og det er tiltalte. At vitnene forklarer seg ulikt om fargen på genseren til han som sparket mest, og at de forklarer seg om en sekk, er naturlig ut fra den korte stunden de så hendelsen. Forklaringen til Hansen er forenelig med den gule snora

som hang fra tiltaltes rygg. Videre at vitnene snakket sammen rett etter hendelsen. Forklaringene støtter opp under at tiltalte er en av gjerningsmennene.

Retten har sett videoer fra overvåkningskameraer på trikken ungdommene og fornærmede var på, samt video/bilder fra stasjonen der de byttet trikk. Det er ikke lagt frem bilder av stasjonsområdet der fornærmede fikk et slag. På bildene ser man flere mørkkledde ungdommer. Tiltalte skiller seg godt ut fra de andre ungdommene, fordi han er så mye høyere enn de andre. De fleste andre ungdommene rekker ham ikke opp til skuldrene en gang. I dag er tiltalte 1,90 høy. Tiltalte har en blå hettegenser på hodet. Videre har han på seg en PJS(Parajumper)-jakke med hvit pelskrage på hetta, som han har på hodet, og en gul, bred snor som henger løst bak på ryggen fra jakka. Det er ingen ungdommer som har sekk på ryggen. En av ungdommene som ses på den første trikken, før alle måtte bytte trikk, har på seg en lys jakke med pels. Men han blir ikke med på trikken videre etter trikkebyttet. Han kan derfor ikke være ungdommen som Damlien beskriver.

Retten legger til grunn at det også var ungdommer som løp etter fornærmede, som ikke vises på bildene. Det vises til samboerparets forklaring om at noen ungdommer først løp ned på perrongen, og så kom de opp igjen, sammen med flere andre. Ungdommene som ikke var med på trikken er ikke avbildet på overvåkningskamera. Hvordan disse så ut er det ingen utenforstående som kan peke ut. Retten finner likevel å kunne utelukke at det kun var ungdommene som ikke var med på trikken som deltok i volden, se Hansens forklaring om at han som sparket mest, kom opp fra trikkestoppet. Videre forklaringen til tiltalte og tiltaltes kamerater, gjengitt over. Det var ungdommene på trikken som ble bedt om å roe seg ned av fornærmede, og en av disse tildelte fornærmede et slag på holdeplassen, og som så løp etter ham. At det kan ha kommet til andre venner av disse, som har blitt med etterpå, er godt mulig. Det var guttene på trikken som hadde motiv for å løpe etter fornærmede.

Et moment i rettens helhetsvurdering er det påfallende i tiltaltes politiforklaring der han gav detaljerte opplysninger om fornærmede og hva han skal ha gjort i opptakten til hendelsen. I retten endret tiltalte politiforklaringen sin, til at han ikke så noe av hva fornærmede skal ha sagt og gjort, men at han har blitt fortalt det i ettertid av noen andre ikke navngitte personer. Videre at han har avgitt tre ulike forklaringer. Forklaringen om hvorfor han gikk av trikken tre stopp for tidlig er heller ikke troverdig. Det styrker heller ikke hans troverdighet at han ikke nevnte noe om voldshandlingen til politiet da han ble stanset.

Et ytterligere moment er at tiltalte har vært involvert i tyveri av bankkort fra en annen voksen mann, jf. tilleggstiltalen, der det var lav terskel fra kameratgjengen for å benytte vold mot fornærmede. Også fornærmede i denne saken ble frastjålet sitt bankkort, og bankkortet ble benyttet av tiltaltes kamerat på Holmlia kort tid etter, samme natt.

Videre ble tiltalte ilagt et forelegg den 24.10.2019 for brudd på straffeloven § 271, kroppskrenkelse. Det fremgår følgende av gjerningsbeskrivelsen:

Fredag 4. januar 2019, ca kl. 23.10 på 79-bussen ved Rosenholmveien 7 i Oslo, sammen med flere andre, tok han nakkegrep, slo og/eller sparket (NN) gjentatte gnager blant annet mot hodet, eller medvirket til dette.

Aktor opplyste at NN er en voksen mann. Tiltalte har altså utøvet vold mot en annen ukjent voksen, hvor hendelsen kan knyttes til reising med kollektiv trafikk, sammen med andre ungdommer, om lag et år før forholdet i aktuelle tiltale.

Oppsummering skyldspørsmålet

En medvirker kan bare bedømmes etter eget forhold. Dette utelukker imidlertid ikke at hvert enkelt medlem av en gruppe kan bli strafferettslig ansvarlig for samtlige lovovertrædelser som gruppens øvrige medlemmer begår. Forutsetningen er at det uttrykkelig eller underforstått foreligger en forhåndsavtale om deltakelse i de straffbare handlingene, og at avtalen fyller kravene til fysisk eller psykisk medvirkning for hver enkelt av disse, jf. Rt-1974-1042.

Etter bevisførselen legger retten til grunn at det bare er en teoretisk mulighet for at ikke tiltalte har deltatt i voldsutøvelsen, ved fysisk å sparke/stå rundt fornærmede, eller i det minste ved psykisk medvirkning, at han ved sine handlinger tilskyndet voldshandlingene mot fornærmede og styrket de andre gjerningsmennenes forsett.

Tiltalte så at fornærmede ble slått på holdeplassen, og med dette i bevisstheten var han så med på å løpe etter fornærmede fra trikkeholdeplassen, bort til åstedet, sammen med andre ungdommer. Tiltalte var en av ungdommene som sto rundt fornærmede som lå på bakken og ble sparket og slått.

Både det å utøve vold, samt å være til stede i en ring rundt fornærmede, slik Hansen og Damlien forklarte at tiltalte var, er tilstrekkelig til å domfelles for medvirkning til volden. Da kan man dømmes, ikke bare for handlingene han selv har utført, men også for medvirkning til handlinger som fysisk er utøvd av de andre, jf. Borgarting lagmannsretts dom LB-2015-204109. I en situasjon som retten i denne saken har funnet bevist, forelå det her en underforstått forhåndsavtale om voldsbruk mellom ungdommene. Det vises også LB-2019-143411 som også passer til beskrivelsen av det straffbare forholdet i vår sak. Det fremgår der:

Omringningen av fornærmede bidro til at det var mulig å utføre fortsatte voldshandlinger, ved at det på denne måten var vanskelig for fornærmede å komme seg ut av situasjonen. Dette kan anses som en form for fysisk medvirkning, og utgjør uansett en form for psykisk medvirkning, ved at tiltalte på denne måten solidariserer seg med voldsutøvelsen og

således styrket de øvrige i deres forsett, jf. [Rt-2014-930 avsnitt 11](#) og [HR-2018-387-U avsnitt 19](#).

Det er på det rene at kraftige slag og spark mot kroppen, herunder slag og spark mot hodet og en persons overkropp mens vedkommende ligger nede, medfører stor sannsynlighet for kroppsskade, og tiltalte var klar over dette. Retten finner det bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte ved sine handlinger var seg bevisst at ungdommenes voldshandlinger sikkert eller mest sannsynlig ville føre til skade i straffelovens § 273-forstand, og at han likevel tok det bevisste valg å medvirke til slik vold mot fornærmede.

Noen av bevisene trekker i retning av at tiltalte også var en av de som var mest aktive i å sparke fornærmede da fornærmede lå nede, men retten kan ikke fastslå det med sikkerhet. Det har heller ikke avgjørende betydning for skyldspørsmålet, idet tiltalte uansett har medvirket til hendelsen, med det nødvendige forsett.

Konklusjon

Retten har etter en helhetsvurdering av alle sakens beviser, hvor noen er særskilt nevnt over, kommet til at tiltalte forsettlig har medvirket til en kroppsskade, jf. straffeloven § 273, jf. § 15.

Tilleggstiltalebeslutningen av 17.03.2020.

I samsvar med tiltaltes erkjennelse, legger retten til grunn som bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte den 22. desember 2019 ca kl. 21.30 på Fresh Fitness i Hauketoveien 8 i Oslo, stjal lommeboken til Hammad Raza. Lommeboken lå inne i oppbevaringsskapet som Raza lånte av treningssenteret den aktuelle kvelden.

Tiltalte har forklart at han, uten å være medlem på Fresh Fitness, først tok seg inn på treningssenteret ved å klatre over inngangssperren, og deretter gikk han inn i garderoben. Formålet var å gå på toalettet, samt se om det var noe i garderoben han kunne stjele. I følge hans egen forklaring var ikke skapet fornærmede benyttet låst, noe som gjaldt flere skap. I skapet fant han lommeboken til fornærmede, som han tok med seg ut. En av tiltaltes kamerater overtok bankkortet til fornærmede. Tiltalte kastet fra seg lommeboken på bakken. Så reiste de alle til en kebabkiosk et lite stykke unna. Der bestilte en av kameratene mat og brukte fornærmedes kort til å betale med. Tiltalte har ikke villet forklare seg om forholdet til politiet, og det var første gang han forklarte seg om saken i tingretten.

Fornærmede forklarte at han hadde låst skapet med en hengelås. Tiltalte sa at skapet var ulåst da han stjal lommeboka. Etter bevisførselen har ikke retten grunnlag for å si noe sikkert om det var tiltalte som brøt opp skapet, eller om skapet var ulåst da tyveriet fant sted. Ved å bortta lommeboken i vinnings hensikt har tiltalte uansett oppfylt både de objektive og subjektive vilkår for straff, og han dømmes for en overtredelse av straffeloven § 321.

Fornærmede, en voksen mann, sporet raskt opp hvor kortet hans ble brukt, og han reiste til kebabkiosken for å få tilbake kortet. Inne på kiosken ble han dyttet over ende av en av kameratene til tiltalte, slik at fornærmede pådro seg skader. Tiltalte er imidlertid kun tiltalt for tyveriet av lommeboken.

Straffutmåling

Det skal utmåles straff for en kroppsskade, jf. straffeloven § 273, jf. § 15 og et tyveri, jf. straffeloven § 321, jf. § 15. Straffeloven § 79 bokstav a kommer til anvendelse og det skal utmåles en felles straff for overtredelsene. Tyveriet ville isolert sett gitt en bot. Det er overtredelsen av straffeloven § 273, jf. § 15, er det mest alvorlige forholdet i saken. Strafferammen i straffeloven § 273 er fengsel i inntil 6 år. Utgangspunktet er at en overtredelse av straffeloven § 273 skal straffes med ubetinget fengsel, jf. Rt. 2015-693. Det har skjedd en betydelig straffskjerpning for denne type lovbrudd i de senere år. I forarbeidene til straffeloven 2005, Ot.prp.nr 22 (2008–2009) s. 182 til 183, uttales det følgende:

Straffen for de mer ordinære overtredelser av straffeloven 1902 § 229 første straffalternativ, som f.eks uprovosert knyttneveslag mot fornærmedes ansikt, ligger i dag i området fengsel i 90 til 120 dager ... For tilsvarende voldshandlinger som skal pådømmes etter lovforslaget § 273, bør straffen i utgangspunktet ikke ligge under 5 måneder ubetinget fengsel.

Volden utøvet mot fornærmede var uprovosert, og ble utøvet mot områder på kroppen, særlig hode og nakke, hvor skadepotensialet er stort. Voldsutøvelsen fortsatte etter at fornærmede lå på bakken, noe som er skjerpene jf. straffeloven § 77 a). Det var bare flaks at det ikke gikk verre jf. straffeloven § 77 b). Volden ble begått av flere i fellesskap, jf. straffeloven § 77 f). I en noe mer alvorlig sak, HR-2020-374 U, ble det uttalt at 9 måneders ubetinget fengsel var passende. Isolert sett ville straffen i denne saken vært fengsel rundt 6-7 måneder for en voksen person.

I formildende retning kommer at tiltalte kun var 16 år på gjerningstidspunktet. Det følger av straffeloven § 33 at den som var under 18 år på handlingstidspunktet bare kan idømmes ubetinget fengsel når dette er særlig påkrevd. Retten kan ikke se at fengselsstraff er særlig påkrevd i denne saken, og viser til sammenligning til Rt-2010-1313. Ved straffutmålingen i slike saker er det, i langt større grad enn ellers, hensynet til individualprevensjon og hva som i det lange løp tjener barnets interesser, som vektlegges, jf. Rt-2010-1313. Her fremgår det blant annet

«der domfelte var under 18 år på handlingstidspunktet, forskyves tyngdepunktet i avveiningen mellom de individualpreventive og de allmennpreventive hensyn

Det følger videre av rettspraksis at straffens lengde skal reduseres når tiltalte var under 18 år da handlingen fant sted, jf. [straffeloven § 78](#) bokstav i. Det er uomtvistet at straffen skal

være betydelig lavere for mindreårige enn for voksne lovbytere. Straffereduksjonen vil være størst for de lovbytere som akkurat har fylt 15 år, men helt frem til tiltaltes 18-årsdag skal det være reduksjon i straffen. Det er tiltaltes alder på gjerningstidspunktet som er avgjørende. Hvor stor reduksjon som gis varierer og er etter rettens oppfatning gjenstand for en bred skjønnsmessig vurdering. Avgjørelsen inntatt i LB-2019-143411 gir veiledning for straffutmålingen også i vår sak. Utgangspunktet for straffen ble satt ned til fengsel i 6 måneder for en tilsvarende handling som aktuelle tiltale omhandler, dog mindre alvorlig. Ungdommen var 16 år da den straffbare handlingen ble begått. Grunnet lang saksbehandlingstid mm. ble straffen satt ned til en subsidiær fengselsstraff på 90 dager.

Voldskriminalitet av den art som behandles i denne saken er et stort samfunnsproblem, og det er avgjørende at samfunnet gir et klart signal om at slike handlinger får følbare konsekvenser for ungdommene som domfelles, selv om det er de individualpreventive hensynene som får størst vekt ved straffutmålingen for unge lovbytere, jf. HR-2016-1364-A og HR 2017-579- A. Retten har sett hen til de personlige opplysningene som fremgår om tiltalte i personundersøkelsen (PUM), og tiltaltes forklaring i retten i valget av straffart. Tiltalte kommer fra en familie der hans eldre søsken fremstår som ressurssterke. Tiltalte har hatt en del utfordringer, og han har som nevnt over fått et forelegg for utøvelse av vold tidligere. I tillegg er han ilagt to påtaleunntatelser i år for brudd på straffeloven § 351(skadeverk) og § 371(bedrageri). Han har i retten forklart at han nå har skiftet noen av vennene sine. Tiltalte har fått drahjelp av lokalt barnevern til å få seg en deltidsjobb, og han synes å ha mange iboende ressurser han kan utnytte til å få seg en skikkelig utdanning, forutsatt at han klarer å ta riktige valg i årene fremover. Utfra hans straffehistorikk synes det å være et åpenbart behov for at han lærer seg sinnemestring, samt bedre impuls kontroll, og at han i større grad enn til nå tar imot tilbud fra det offentlige. Dette kan bygge opp under at han får gjennomført utdannelsen sin, og dermed skaper seg en bedre fremtid for seg selv, enn om han igjen faller tilbake til kriminalitet.

Retten legger til grunn at det av individualpreventive grunner bør gis en samfunnsstraff, da hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet. Det er å håpe at en samfunnsstraff kan bidra i riktig retning for tiltalte. Tiltalte har samtykket til slik straff.

Tiltalte har også samtykket til ungdomsstraff, og ungdomsoppfølging. Han er ikke «egnet» til denne reaksjonen, da en del av denne straffereaksjonen er at man står for det man har gjort i et gjenopprettende møte med fornærmede.

I avgjørelsen fra Borgarting nevnt over var utgangspunktet for straffen satt til en subsidiær fengselsstraff på 6 måneder, men på grunn av lang saksbehandlingstid på over 2 år ble straffen redusert til 90 timer samfunnsstraff med en subsidiær fengselsstraff på 90 dager. Noe av grunnen til at lagmannsretten satte straffen så lavt, var at også andre var domfelte i saken, uten å ha anket straffutmålingen, og likhetshensyn tilsa at straffutmålingen burde være den samme for alle de domfelte. I vår sak er tidsbruken 6 måneder fra det straffbare

forholdet fant sted, til dom blir avsagt, og skyldes hovedsakelig at det har tatt lang tid å få en personundersøkelse klar. Men likevel er ikke 6 måneders saksbehandlingstid mer enn man må regne med i en slik sak. Etter rettens oppfatning er aktors påstand noe mild.

Etter en bred helhetsvurdering har retten likevel kommet til at straffen settes i samsvar med aktors påstand, særlig sett opp mot at tiltalte bare var 16 år på gjerningstidspunktet. Hadde han vært 17 år ville straffen blitt satt strengere. Retten har derfor kommet til at tiltaltes dømmes til samfunnsstraff på 90 timer, med en subsidiær fengselsstraff på 90 dager. Gjennomføringstiden settes til 6 måneder.

Oppreisning og erstatning

Aktor har på vegne av fornærmede Jaideep Singh Khera fremmet krav om oppreisning etter rettens skjønn. Idet tiltalte domfelles kroppsskaden så foreligger det ansvarsgrunnlag for oppreisning, jf. skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav b) jf. § 3-3 og oppreisningen skal etter § 3-5 fastsettes til en slik engangssum som retten finner rimelig til oppreisning for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art».

Ifølge Høyesteretts dom inntatt i Rt-2014-392 avsnitt 29 med henvisning til Rt-2011-769 avsnitt 28 legger skadeserstatningsloven § 3-5 opp til at oppreisningserstatningen skal utmåles på individuell og skjønnsmessig basis:

«Det legges i rettspraksis blant annet vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolderens skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkninger. Det vil ut fra forholdene i den enkelte sak kunne variere hvilke momenter som kommer i forgrunnen.»

Når det gjelder handlingens objektive grovhet og skadevolderens skyld, vises det til det som er lagt til grunn ovenfor under skyldspørsmålet. Når det gjelder fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkninger, har fornærmede forklart at han ble redd, og det er han fortsatt. Han unngår store folkemengder, unngår offentlig transport så fremt han kan, han er bekymret for egne barn som går på skole i nærområdet. Forsatt er han preget av hendelsen, og problemer han hadde lagt bak seg i livet, har nå blusset opp igjen. Retten er ikke i tvil om at volden som fornærmede ble utsatt for, var en svært skremmende opplevelse som fortsatt preger fornærmedes hverdag. Ettersom det sentrale formålet bak oppreisningserstatning i dag er kompensasjon til fornærmede, skal konsekvensene for fornærmede få en mer sentral plass, mens handlingens grovhet vil telle mindre. Men fastsettelsen av oppreisningen må fortsatt ta utgangspunkt i den handlingen fornærmede ble utsatt for og en objektivisert vurdering av handlingens grovhet og de følger den i alminnelig vil ha, både i form av fysiske skader og psykiske ettervirkninger. Hvilke konkrete følger krenkelsen har fått for fornærmede i

det enkelte tilfelle, kan være noe tilfeldig, og bør derfor ikke være avgjørende for utmålingen, selv om de ikke er uten betydning, jf. Rt- 2012-1773 avsnitt 23.

Retten viser til sin bevisvurdering av det straffbare forholdet angitt over, og konsekvensene handlingene fikk for fornærmede. Etter en konkret vurdering finner retten at oppreisningen til Jaideep Singh Khera passende kan settes til 30 000 kroner. Til sammenligning kan det vises til LB-2016-166005 og LB-2019-143411.

Retten har vurdert, men kommet til at erstatningskravet ikke skal settes ned for tiltalte fordi han var under 18 år da ranet skjedde, jf. skadeserstatningsloven § 1-1. Barns erstatningsansvar for kriminelle handlinger ble grundig drøftet av Høyesterett i HR-2018-1014. Det var der krevd erstatning for to forsettlig drap. Rettstilstanden ble oppsummert slik (avsnitt 54):

«Oppsummert legger jeg til grunn at skadeserstatningsloven § 1-1 er utformet slik at den gir rom for den fleksibiliteten som er nødvendig for å ivareta forpliktelsene overfor barn etter Grunnloven og barnekonvensjonen. Både ved vurderingen av grunnvilkåret og ved fastsettelsen av erstatningens omfang må det ses hen til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Ved erstatningsansvar som følge av kriminelle handlinger skal derfor blant annet hensynene til rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet tillegges vekt. Hensynene vil inngå i den rimelighetsvurderingen som skal foretas, men det er ikke påkrevd at disse blir tillagt avgjørende vekt. Dersom erstatningskravet knytter seg til alvorlige straffbare handlinger, kreves det betydelig mer for å unnlate å pålegge ansvar eller utmåle en lavere erstatning enn ellers.»

I saken her er ikke erstatningskravet spesielt høyt. De hensyn som taler for fullt erstatningsansvar må da veie tyngst. Tiltalte går på videregående skole, og om han foretar de rette valg fremover vil han kunne skaffe seg en utdanning som vil gjøre han kvalifisert til arbeid i løpet av de nærmeste årene.

Fornærmede i tilleggstiltalebeslutningen, Hammad Raza, har fremmet erstatningskrav som både omhandler økonomisk tap i forbindelse med tyveriet av lommeboken, samt utgifter påløpt som følge av skaden han ble påført. Siden tiltalte ikke er tiltalt for medvirkning til skaden, skal han heller ikke betale erstatning for utgifter knyttet til dette. Det foreligger ikke ansvarsgrunnlag. Tiltalte har erkjent økonomisk ansvar for utgiftene knyttet til tap av lommebok og bankkort, på i alt kr. 900,-. Det er lagt frem en oversikt for retten over utgiftene. Det har ikke vært reist innvendinger til kravet, som anses tilstrekkelig dokumentert. Rettskravet springer ut av samme forhold som tiltalte dømmes for. Vilkårene er oppfylt for å idømme erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-1, jf. straffeprosessloven § 3, og kravet idømmes i samsvar med aktors påstand.

Saksomkostninger

Saksomkostninger er ikke påstått og idømmes ikke, sett hen til tiltaltes unge alder, og at han skal betale erstatning og oppreisning, jf. straffeprosessloven §436, § 437 tredje ledd.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. Abubakar Hashi Adan, født 15.07.2003, dømmes for overtredelse av straffeloven § 273, jf. § 15, straffeloven § 321, jf. § 15 jf. straffeloven 2005 § 79 bokstav a) til samfunnsstraff i 90 - nitti- timer, med en gjennomføringstiden på 6 – seks – måneder. Subsidiær fengselsstraff er på 90 - nitti – dager, jf. straffeloven §§ 48, 49.
2. Abubakar Hashi Adan, født 15.07.2003, dømmes til å betale oppreisningserstatning til Jaideep Singh Khera med kr. 30 000,- trettitusen - innen 14 - fjorten - dager etter forkynnelse av denne dom.
3. Abubakar Hashi Adan, født 15.07.2003, dømmes til å betale erstatning til Hammad Raza med kr. 900,- nihundre - innen 14 - fjorten - dager etter forkynnelse av denne dom.
4. Saksomkostninger idømmes ikke.

Frammøteforkynning

Domfelte med verger er innkalt til frammøteforkynning i Oslo tingrett den 28 mai. 2020 kl. 14.00 for å få forkynt dommen. Tiltalte ble gjort oppmerksom på at ankefristen utløper den 11. juni 2020. Dommen vil bli sendt til forsvarer i forkant av frammøteforkynningen. Dersom tiltalte og verger allerede er kjent med dommen i forkant av frammøteforkynningen er det ikke nødvendig at de møter personlig til fremmøtetidspunktet.

Retten hevet

Åsa Gjesdal Bech

Vegard Myrseth Østrem

Hanne-Cecilie Bjørka

VEILEDNING TIL DOMFELTE I TINGRETTE

Du kan anke dommen i tingretten

Du har rett til å anke over en dom i tingretten. Du må i så fall anke innen to uker fra den dagen dommen er avsagt eller forkynt (gjort kjent) for deg. Du må innen den samme fristen opplyse om du krever ny behandling av andre krav du er idømt, for eksempel erstatning. Det er lagmannsretten som behandler anker over avgjørelser i tingretten.

Hva kan du anke over?

Du kan anke over

- bevisvurderingen under skyldspørsmålet, hvis du mener kravene for straff ikke er oppfylt
- lovanvendelsen under skyldspørsmålet, hvis du mener loven er tolket feil
- utmålingen av straffen
- erstatning, inndragning, tap av førerrett eller lignende
- feil ved saksbehandlingen

Når kan lagmannsretten nekte å behandle anken?

Lagmannsretten kan nekte å behandle anken hvis retten kommer til at det er klart at dommen ikke vil bli endret. Hvis saken gjelder en forbrytelse som kan føre til fengsel i mer enn seks år, vil lagmannsretten vanligvis behandle anken. Lagmannsretten kan likevel nekte å behandle anken hvis den gjelder et spørsmål av mindre betydning, eller hvis det ellers ikke er grunn til å fremme anken.

I noen saker vil anken bare bli behandlet hvis særlige grunner taler for det. Det gjelder hvis påtalemyndigheten ikke har bedt om, eller du ikke er idømt, en annen reaksjon enn bot, inndragning eller tap av retten til å føre motorvogn.

Du får oppnevnt forsvarer

Hvis anken blir fremmet for retten, får du oppnevnt en forsvarer som betales av det offentlige. Dersom du ønsker en bestemt forsvarer, bør du opplyse om det samtidig med anken eller så snart som mulig senere.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne:

- hvilken dom du anker over, og om anken gjelder hele dommen eller bare enkelte tiltaleposter
- om anken gjelder saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, lovanvendelsen under skyldspørsmålet, eller avgjørelsen om straff
- hvilke feil du mener har skjedd - når anken gjelder saksbehandlingen
- om anken gjelder inndragning
- om du krever ny behandling av erstatningskrav eller andre krav som er nevnt i straffeprosessloven § 3

Videre bør du nevne:

- nye bevis som du vil legge fram
- endringen du ønsker
- hvilke feil anken gjelder, ved anke over lovanvendelsen

Hvis du krever ny behandling av krav i straffeprosessloven § 3, må du oppgi:

- om anken gjelder hele avgjørelsen
- det resultat du krever
- de feilene du mener har skjedd
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- bevisene som vil bli ført

Hvordan anker du?

Du kan sette fram ankeerklæringen skriftlig eller muntlig for den tingretten som har avsagt dommen, eller for påtalemyndigheten (for eksempel statsadvokaten eller politiet). Hvis du er varetektsfengslet, kan du også sette fram anken for tilsatte i fengselet.

Forsvareren eller en annen advokat kan gi råd om hvorvidt du bør anke, og eventuelt hjelpe deg med å skrive anken. Du kan også få hjelp til å skrive anken hos tingretten, hos påtalemyndigheten eller hos tilsatte i fengselet. I alle tilfelle må du selv underskrive anken.

Var du ikke til stede under hovedforhandlingen?

Hvis du er domfelt uten å ha vært til stede under hovedforhandlingen, kan du be om at saken blir behandlet på nytt. For å kunne få ny behandling på grunn av møtefravær må du gjøre det sannsynlig at du hadde gyldig fravær, og at du ikke kan bebreides for at du ikke meldte fra i tide. Du må sette fram kravet for tingretten eller påtalemyndigheten innen to uker fra dommer er forkynt.

Tidspunktet for soning

Dersom du er idømt fengselsstraff og har særlige ønsker om tidspunktet for soningen av denne, må du henvende deg til Kriminalomsorgen. Du vil få pålegg av Kriminalomsorgen om å møte til fastsatt tid og sted for soning av fengselsstraffen.

Soning i eget hjem

Dersom du har fått en dom på under fire måneder ubetinget fengselsstraff, kan du allerede nå søke Kriminalomsorgen om å få sone den i eget hjem med elektronisk kontroll (fotlenke) (straffegjennomføringsloven § 16.2). Kriminalomsorgen vurderer om du oppfyller kravene for en slik soningsform.

Soning i institusjon

Dersom du har fått en dom på under ett år ubetinget fengselsstraff kan du allerede nå søke Kriminalomsorgen om å få sone den i en institusjon for behandling av avhengighet eller psykiske lidelser, spesielle former for omsorg eller attføring (straffegjennomføringsloven § 12). Kriminalomsorgen vurderer om du oppfyller kravene for en slik soningsform.

Betinget fengselsstraff

Dersom du er idømt betinget fengselsstraff, betyr det at soningen er utsatt i en prøvetid. Grunnvilkåret ved betinget dom er at du ikke begår noen ny straffbar handling i prøvetiden. Det kan være fastsatt andre vilkår i dommen. Hvis du begår en straffbar handling i prøvetiden, kan retten gi en samlet dom for begge handlingene eller særskilt dom for den nye handlingen. Hvis du bryter fastsatte vilkår, kan retten bestemme at fengselsstraffen helt eller delvis skal sones.

Samfunnsstraff

Dersom du er idømt samfunnsstraff, vil det si at du er pålagt å utføre samfunnsnyttig tjeneste, delta i program eller andre tiltak utarbeidet av Kriminalomsorgen i så mange timer som retten har bestemt. Samfunnsstraffen kan også inneholde forbud mot kontakt med bestemte personer. Kriminalomsorgen bestemmer når og hvordan straffen skal gjennomføres. Hvis du begår en ny straffbar handling før samfunnsstraffen er gjennomført, eller hvis du ikke utfører samfunnsstraffen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Ungdomsstraff

Dersom du er idømt ungdomsstraff, sendes saken til Konfliktrådet. Konfliktrådet vil innkalle til et stormøte der det skal utarbeides en ungdomsplan. Blir man ikke enige om en ungdomsplan, sendes saken tilbake til domstolen som avgjør om hele eller deler av den betingede straffen skal sones. Hvis du begår en ny straffbar handling før ungdomsstraffen er gjennomført, eller hvis du bryter vilkårene satt i ungdomsplanen, kan retten bestemme at du må sone i fengsel i stedet.

Bot

Hvis en bot ikke blir betalt til fastsatt tid, vil den bli innkrevet av Statens Innkrevingsentral ved trekk i lønn eller annen tvangsinnkreving. Lykkes ikke det, må du sone i fengsel.

Nærmere informasjon om ulike soningsformer og vilkårene for dette finnes på www.kriminalomsorgen.no.

BERGEN TINGRETT

DOM

Avsagt: 02.10.2020

Saksnr: 20-043480MED-BERG/6

Rettsens leder: Tingrettsdommer Tone Raaen

Meddommere:

Arild Johannes Urdal
Inger Johanne Haugen

Påtalemyndigheten

Politiadvokat Dywecke Gjermundrød

mot

Paul André Nord Brandvik

Advokat Trygve Langeland Matre
v/advokatfullmektig Therese Konstali

DOM

Paul André Nord Brandvik er født 25.06.1999 og bor i Spondalen 52, 5121 Ulset.

Ved tiltalebeslutning utferdiget av Vest politidistrikt 11. mars 2020 i er han satt under tiltale ved Bergen tingrett for overtredelse av:

Straffeloven § 273

for å ha skadet en annens kropp eller helse.

Grunnlag:

Søndag 13. oktober 2019 ca. kl. 01.30 på utestedet Ricks i Veiten 3 i Bergen, skallet han Dennis Leknessund Gjerstad i ansiktet, slik at Gjerstad ble påført brudd i nesen.

Hovedforhandling ble holdt 29. september 2020. Tiltalte møtte og erkjente seg skyldig etter tiltalebeslutningen.

Retten mottok forklaring fra fire vitner, og det ble foretatt slik dokumentasjon som framgår av rettsboken.

Aktor la ned påstand om at tiltalte dømmes i samsvar med tiltalebeslutningen til fengsel i 90 dager. Videre la aktor ned påstand om at tiltalte dømmes til å betale oppreisningserstatning til fornærmede fastsatt etter rettens skjønn, begrenset oppad til kr 15 000. Hun la også ned påstand om at tiltalte idømmes sakskostnader etter rettens skjønn.

Forsvarer la ned påstand om at tiltalte frifinnes, subsidiært at han anses på mildeste måte. Videre at han frifinnes for kravet om oppreisningserstatning og at sakskostnader ikke idømmes.

Retten vurdering

Skyldspørsmålet

Det er ingen tvil om at tiltalte objektivt sett har forholdt seg som beskrevet i tiltalebeslutningen. Han skallet til fornærmede, Dennis Leknessund Gjerstad, i ansiktet, slik at han ble påført et brudd i nesen. Bruddet i nesen utgjør en «kroppsskade», jf. straffeloven § 273.

Det er heller ingen tvil om at tiltalte har handlet forsettlig. Retten viser til at en gjerningsperson kan handle med forsett selv om vedkommende har handlet raskt og impulsivt uten å gjøre seg mange tanker om følgene, jf. Rt-1974-66 og Høyesteretts kjennelse i Rt-2004-291. Tiltale handlet forsettlig både når det gjelder det skalle

fornærmede – han handlet bevisst og med hensikt, men også når det gjelder skaden som fornærmede ble påført. Når tiltalte valgte å skalle til fornærmede i ansiktet, forsto han eller holdt det overveiende sannsynlig at fornærmede ville bli påført en skade. Retten bemerker også at selvforskyldt rus ikke fritar for straff, jf. straffeloven § 25 tredje ledd. Tiltalte skal bedømmes som edru.

Retten har i bevisvurderingen lagt avgjørende vekt på tiltaltes egen forklaring, både i straksavhør på stedet, og forklaringen i retten. Videre viser retten til bilder av fornærmede og pasientjournal fra Bergen Legevakt og spesialisterklæring fra Haukeland sykehus.

Etter bevisførselen mener retten likevel at det nærmere hendelsesforløpet er uklart, herunder foranledningen til at tiltalte skallet til fornærmede. Tiltalte og fornærmede har forklart seg ulikt, og ingen vitner har en klar oppfatning av hva som skjedde. Ingen av vitnene har sett selve skallingen. Vekterere og/eller vakter på utestedet er ikke ført som vitner. Det er ikke foretatt avhør av tiltalte utover straksavhøret på stedet, og vitnet Andreas Losnedahl ønsket ikke å forklare seg til politiet. Han forklarte seg først i retten.

I vurderingen av det nærmere hendelsesforløpet, legger retten derfor til grunn det gunstigste faktum for tiltalte, som er et alternativ etter bevisførselen.

Retten legger til grunn som bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte på utestedet Ricks, gikk bort til sin fetter, Andreas Losnedahl, for å hilse på ham. Sammen med Losnedahl stod fornærmede, Dennis Leknessund Gjerstad. Det oppsto en uoverensstemmelse mellom tiltalte og fornærmede, og de «glefset» mot hverandre. Det var også noe «knuffing». Fornærmede tok på et tidspunkt tak i jakken til tiltalte, i magepartiet, og tiltalte skallet da til fornærmede fordi han følte seg truet.

Dette er i samsvar med den forklaring tiltalte har gitt i retten, og ikke i samsvar med den forklaring tiltalte ga på stedet. Han sa der ikke noe om at han ble holdt av fornærmede, men at han skallet til ham, fordi fornærmede slengte drit om ham. Han forklarte på stedet at det ikke var nødvendig å gjøre det, men han gjorde det likevel.

På bakgrunn av den øvrige bevisførsel, mener retten likevel at det ikke kan utelukkes at fornærmede tok tak i tiltaltes jakke før tiltalte skallet, selv om tiltalte ikke forklarte dette til politiet på stedet. Retten viser i den forbindelse til at fornærmedes forklaring ikke samsvarer med tiltalte og vitnet Andreas Losnedahl sin forklaring.

Forsvarer har anført at tiltalte handlet i nødverge og at tiltalte derfor skal frifinnes.

Etter straffeloven § 18 vil en handling som ellers ville være straffbar, være lovlig hvis den blir foretatt for å avverge et ulovlig angrep, ikke går lenger enn nødvendig, og ikke

åpenbart går ut over hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet er, den interessen som angrepet krenker, og angriperens skyld.

For retten er det klart at tiltalte ikke har handlet i nødverge, jf. straffeloven § 18.

Retten legger til grunn at fornærmedes handling – det å ta tak i jakken til tiltalte – var et ulovlig angrep, men at tiltalte gikk lenger enn det som var nødvendig for å forsvare seg, jf. straffeloven § 18 første ledd bokstav b).

Retten bemerker at kravet om nødvendighet beror på en objektiv norm, men at tiltaltes egen oppfatning av situasjonen skal legges til grunn, jf. straffeloven § 25 første ledd. Når det gjelder tiltaltes egen oppfatning av situasjonen, viser retten til at tiltalte på stedet uttalte at det ikke var nødvendig å skalle til fornærmede. Han har i retten forklart at han følte seg truet.

Selv om det legges til grunn at tiltalte følte seg truet, går tiltaltes handling etter rettens oppfatning langt utover det som var nødvendig for å forsvare seg. Da fornærmede holdt i tiltaltes jakke ved magepartiet, kunne tiltalte, i stedet for ha kommet seg løs ved å ta tak i armene til fornærmede eller ved å flytte på seg, eventuelt dytte bort fornærmede.

Etter rettens oppfatning går handlingen også åpenbart ut over hva som er forsvarlig under hensyn til hvor farlig angrepet var, hva slags interesse angrepet krenker, og angriperens skyld, jf. straffeloven § 18 bokstav c). Angrepet var ikke farlig, og det å skalle til fornærmede for å komme seg løs var åpenbart ikke forsvarlig.

Tiltalte blir etter dette ikke å frifinne på grunnlag av nødverge.

Tiltalte dømmes for overtredelse av straffeloven § 273.

Straffeutmålingen

Ved voldssaker som denne er den klare hovedregel at det skal anvendes ubetinget fengselsstraff. Det er tale om ett alvorlig voldslovbrudd og allmennpreventive hensyn veier tungt. Straffenivået for legemsbeskadigelse (tidligere straffelov § 229) ble hevet ved lovendringen som trådte i kraft 25. juni 2010. I forarbeidene til skjerpelsen foreslås straffenivået økt fra et alminnelig straffenivå på mellom 30 og 120 dager fengsel, til mellom 60 dager og 6 måneder.

Retten legger til grunn at kroppsskaden i denne saken ikke er i det nedre sjikt, men også er mindre alvorlig enn et normalt tilfelle.

I straffeskjerpene retning viser retten til skadepotensialet ved tiltaltes handling var stort, ved å skalle fornærmede i ansiktet.

Retten legger i formildende retning vekt på at foranledningen til handlingen, som ikke skjedde helt uprovosert. Både tiltalte og fornærmede var beruset og retten legger til grunn at begge var kranglete. Likevel slik at skallingen ikke fremstår som en reflekshandling eller som berettiget harme, jf. forsvarers anførsler om dette.

Videre legger retten i formildende retning vekt på at saksbehandlingstiden er noe lang. Retten har i noe grad også lagt vekt på at tiltalte på stedet erkjente at han hadde skallet til fornærmede. Han har i retten også erkjent straffeskyld, men dette har ikke hatt prosessøkonomisk betydning, da han likevel har ment at han skal frifinnes på grunn av nødverge.

Retten mener at riktig straff i utgangspunktet er 90 – 120 dager ubetinget fengsel.

Retten har likevel kommet til at riktig og passende reaksjon i saken er samfunnsstraff. Retten finner at det foreligger spesielle forhold som med tyngde taler for å gjøre unntak fra hovedregelen om ubetinget fengsel.

Retten viser til tiltaltes alder og at han ikke tidligere er straffet. Retten viser videre til at tiltalte har en stabil livssituasjon, der han arbeider som rørlegger på fulltid og bor hjemme hos sin mor. Retten legger til grunn at han er en del av et positivt ungdomsmiljø. Etter rettens oppfatning vil et opphold i fengsel kunne være skadelig for tiltaltes situasjon, og det synes ikke som en hensiktsmessig reaksjon overfor ham. Tiltalte har også fremstått angrende i retten og synes svært lei seg for at situasjonen oppstod.

Hensynet til straffens formål taler ikke mot en reaksjon i frihet. Tiltalte har samtykket til samfunnsstraff og vilkårene for å idømme samfunnsstraff er tilstede, jf. straffeloven § 48.

Retten er kommet til at straffen passende settes til 90 timer samfunnsstraff med en gjennomføringstid på 120 dager. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 90 dager.

Krav om oppreisningserstatning

Etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav a) kan tiltalte pålegges å betale oppreisning til fornærmede.

Ved utmålingen av oppreisningserstatningen følger det av rettspraksis at det blant annet skal legges vekt på handlingens objektive grovhet, skadevolderens skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkninger, jf. RT-2011-769 avsnitt 28.

I vurderingen av oppreisningserstatningen legger retten vekt på at handlingen ikke skjedde uten foranledning.

Fornærmede ble påført et brudd i nesen. I tilknytning til kravet om oppreisningserstatning legger retten også vekt på fornærmedes forklaring om at han pådro seg en hjernerystelse og var sykemeldt i 10 eller 14 dager. Det er ikke lagt frem dokumentasjon for dette, som skyldes at politiet ikke har innhentet dokumentasjon fra fornærmedes lege, men retten har ingen grunn til å tvile på fornærmedes forklaring. Utover dette har fornærmede ikke beskrevet noen store plager i ettertid, verken psykisk eller fysisk.

Retten har etter en samlet vurdering kommet til at fornærmede tilkjennes kr 10 000 i oppreisningserstatning.

Sakskostnader

Påtalemyndigheten har nedlagt påstand om at tiltalte idømmes sakskostnader etter rettens skjønn, jf. straffeprosessloven § 436. Sakskostnader skal som hovedregel idømmes, og retten mener at det ikke er forhold ved tiltaltes situasjon som tilsier at dette ikke idømmes, sml. straffeprosessloven § 437. Retten viser til at tiltalte har opplyst at han har utbetalt 25 000 kr i måneden og ikke har gjeld. Tiltalte dømmes etter dette å betale kr 3 000 i sakskostnader.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

1. Paul André Nord Brandvik, født 25.06.1999, dømmes for overtredelse av straffeloven § 273 til samfunnsstraff i 90 – nitti – timer, med en gjennomføringstid på 120 – hundreogtyve – dager, subsidiært fengsel i 90 – nitti – dager.
2. I oppreisning til Dennis Leknessund Gjerstad betaler Paul André Nord Brandvik, født 25.06.1999, 10 000 – titusen – kroner innen to uker fra dommens forkynnelse med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.
3. Paul André Nord Brandvik, født 25.06.1999, dømmes til å betale sakskostnader til det offentlige med 3 000 – tretusen – kroner.

Elektronisk forkynnelse

Retten påla tiltalte å være tilgjengelig for elektronisk forkynnelse av avgjørelsen på Postens eSigneringsportal eller vanlig e-post i følgende tidsrom: fra 5. oktober 2020 til 7. oktober 2020, jf. påtaleinstruksen § 2-8), jf. midlertidig lov om tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 mv § 12a tredje ledd.

Forkynnelsen anses skjedd når tiltaltes kvittering for mottak via Postens eSigneringsløsning eller vanlig e-post er returnert til retten. Retten har opplyst at forkynnelse likevel anses for å ha funnet sted, senest ved utløpet av det tidsrommet som er fastsatt i pålegget fra retten, med mindre det er grunn til å tro at mottakeren har gyldig fravær. Tiltalte opplyste i retten at han ikke har reservert seg mot elektronisk kommunikasjon fra offentlige myndigheter, og at avgjørelsen kan forkynnes på den e-postadresse som er registrert opp mot hans personnummer hos det offentlige, slik dette fremgår av rettsboken.

Retten hevet

Tone Raaen

Arild Johannes Urdal

Inger Johanne Haugen

Dokumentet er i samsvar med original, tingrettsdommer Tone Raaen